אישים באגרות הראי"ה

ר' שמואל הכהן קוק

אחיו של הרב קוק, סוחר ופעיל ציבור בירושלים, שהוציא לאור את ספריו הראשונים של הרב קוק בארץ · שנות חייו אינן ידועות לנו

20 אגרות

דברי הרב קוק ודברי הרב שלמה אבינר, ונוסח האגרות המלא

igrot.shlomo-aviner.net

בקצרה

ר' שמואל הכהן קוק היה אחד מחמשת בניו של ר' שלמה זלמן הכהן קוק, ואחיו הצעיר של הרב קוק. באגרות הראשונות, מימי בויסק, ר' שמואל הוא בחור צעיר שהרב קוק מדריך אותו בלימוד, ואחר כך דרשן שדורש לפני הציבור. לפי המכלול היה סוחר ופעיל ציבור.

ר' שמואל עלה לארץ, וגר בירושלים, והוציא לאור את הספרים הראשונים שהדפיס הרב קוק בארץ: 'עקבי הצאן' ו'אדר היקר' בשנת תרס"ו (1906), ואת 'עץ הדר' בשנת תרס"ז, וגם העתיק את כתב היד של 'עץ הדר' וחילק אותו לפרקים. בשנת תר"ע (1910) ניסה לייסד עם הנדבן אלעזר סלוצקין מפעל רקמה בגבעת שאול.

הרב קוק על אחיו, ר' שמואל

האגרות לר' שמואל פותחות חלון לחיי המשפחה של הרב קוק. מבויסק כתב לו הרב קוק, כשנבהל לשמוע שאחיו חוזר על תלמודו רק שלוש פעמים: "ואבקשך מאד אחי יקירי להרגיל עצמך לחוור לכהפ"ח עשר פעמים כל פרק קודם שתתחיל פרק אחר" (כרך א', אגרת ו). כשהחל ר' שמואל לדרוש ברבים, שמח הרב קוק "כי הנך מבשר צדק לפני עם ד'" (כרך א', אגרת יא). ובשנים הקשות בבויסק ביקש ממנו הלוואה של מאה רובל (כרך א', אגרת יג).

בשנים הראשונות ביפו היה ר' שמואל המו"ל של כתבי אחיו. הרב קוק שלח לו את כתב היד של 'תיקוני זוהר' עם הגהות זקנו, וביקש לקבל את ההגהות לפני ההדפסה (כרך א', אגרת קה). וכשרמז ר' שמואל שהסגנון של כתבי אחיו אינו מלוטש, נפגע הרב קוק, וכתב שסגנון הספרות החדשה "לא תאריך הרבה ממשלת הסגנון החדש בעניני חכמה חשובים" (כרך א', אגרת קכ). אבל מיד הורה: "ע"ד ההדפסה, ראוי להתחיל, איך שיהי'" (כרך א', אגרת קכד). ר' שמואל הדפיס בירושלים גם את 'שבת הארץ', והרב קוק הודה לו "על אשר שמחתני ליום ש"ק בהספר הנגמר ב"ה" (כרך א', אגרת רמו).

לר' שמואל כתב הרב קוק גם על בדידותו הרוחנית ביפו: "אין לי עם מי להשיח לבבי, לא מזקנים ולא מצעירים, שיוכלו להגיע עד קרוב לנקודת חפצי" (כרך א', אגרת קד). בימי מלחמת העולם, מלונדון, הודה לו על מכתביו "הסדורים בדברים ברורים, שמסבירים לי מעט את המצב של אה"ק" (כרך ג', אגרת תתקא), והסביר לו את הרעיון של 'דגל ירושלים' (ראו בפרשת "דגל ירושלים").

האגרות

כרך א', אגרת ו: לאחיו, מבויסק: הרב קוק נבהל שאחיו חוזר על תלמודו רק שלוש פעמים, ומבקש שיחזור עשר פעמים על כל פרק.

"כי אין תועלת כלל בלימוד שנשכח מיד אחר הלימוד"

כרך א', אגרת יא: לאחיו, מבויסק, בל"ט בעומר תר"ס: ברכה לרגל קשרי השידוכין של אחותם רוחמה. הרב קוק שמח שאחיו דורש ברבים, ושולח לו את הספר 'יין לבנון'.

"ביותר מלאתי שמחה על הבשורה הטובה, כי הנך מבשר צדק לפני עם ד'"

כרך א', אגרת יג: לאחיו, מבויסק: בקשה להשיג הלוואה של מאה רובל, בגלל מצבו הדחוק.

"הנני לפי מצבי הנדחק לשעה מוכרח להתרצות גם לרוחים"

כרך א', אגרת יד: לאחיו, הרב דב בער, ר' שאול חנא ור' שמואל, בערב סוכות תרס"ג: הזמנה לבוא לחג, ובמיוחד את ר' שמואל.

"ביחוד שמואל שי'"

כרך א', אגרת טו: לאחיו, מבויסק, בכסלו תרס"ד: הנסיעה לארץ ישראל קרובה. אי אפשר לבטל את ישיבת ארץ ישראל בגלל חששות.

"הלא סוף-כל-סוף אי-אפשר לבטל חלילה ענין ישיבת א"י בשביל חששות ומיחושים"

כרך א', אגרת קד: לאחיו, בטבת תרס"ח, מיפו: על הבדידות הרוחנית. בנו הרצי"ה מעתיק את הכתבים מחדש.

"אין לי עם מי להשיח לבבי, לא מזקנים ולא מצעירים"

כרך א', אגרת קה: לאחיו, בטבת תרס"ח: הרב קוק שולח את כתב היד של 'יתיקוני זוהר' עם הגהות זקנו, ומבקש להגיה לפני ההדפסה.

"כשידפיסו ישלחו לי הקוריקטא כדי שאוכל להגיה"

כרך א', אגרת קכ: לאחיו, באדר ראשון תרס"ח: עגמת נפש על כתביו, שקיווה שאחיו יוציאם לאור. הסגנון החדש לא יאריך ימים בענייני חכמה.

"כי לא תאריך הרבה ממשלת הסגנון החדש בעניני חכמה חשובים"

כרך א', אגרת קכד: לאחיו, באדר שני תרס"ח: להתחיל להדפיס את הכתבים, ולשפר את הסגנון אחר כך.

"ע"ד ההדפסה, ראוי להתחיל, איך שיהי'"

כרך א', אגרת קלא: לאחיו, בניסן תרס"ח: הרב קוק מצרף מאמר ל'החבצלת'. העיתון אכזב אותו, אבל "סוף כל סוף היא שלנו".

"פצעי לבבי עוברים כל גבול. הנני חייב לצעוק"

כרך א', אגרת קעט: לאחיו, בטבת תרס"ט: תשובה להערותיו על 'מגילת תענית'. אין לדקדק בגימטריות, אבל במחשבה הגבוהה אין פגישה מקרית.

"שבמחשבה הגבוהה לא נמצא שום פגישה מקרית"

כרך א', אגרת רכא: לאחיו, באב תרס"ט, מרחובות: על ההקדמה וההשלמות ל'שבת הארץ'. בנו הרצי"ה מעתיק לאט, ואולי יועתק בירושלים אצל ר' שמואל.

"אם תקבל עליך שיועתק בירושלים אצלך ע"פ השגחתך"

כרך א', אגרת רמו: לאחיו, בכסלו תר"ע: תודה על הדפסת 'שבת הארץ'. בקשה לשלוח מאות עותקים במעטפות.

"תודה רבה על אשר שמחתני ליום ש"ק בהספר הנגמר ב"ה"

כרך א', אגרת שז: להוריו ולאחיו שמואל, בסיוון תר"ע: הרב קוק מצטער שעניין השמיטה {{parshiyot/shmita-5670}} הפך למחלוקת.

"סיועים כמו אלה, הפוגעים בכבודם של אחרים, אינם רצויים לי כלל וכלל"

כרך ב', אגרת שצ: לאחיו, בתשרי תרע"ב: הרב קוק שמח שאחיו מעורר את "נרדמי הגלות" לשיבת ציון. על הוויכוח בעניין השמיטה בין פויכטוונגר לבודנהיימר.

"שמחתי מאד בזה שהנך דרך-אגב מעורר נרדמי הגלות לעבודת שיבת ציון ודרישתה"

כרך ג', אגרת תתסא: להוריו, לדודתו ולאחיו שמואל, בטבת תרע"ח, מלונדון: הגיעו הידיעות הראשונות מבני המשפחה בארץ.

"אנחנו עומדים ומצפים לחסדי השי"ת שנזכה לקבל מכתבים מכם בעצם כתב ידכם"

כרך ג', אגרת תתפז: להוריו ולאחיו שמואל, בסיוון תרע"ח, מאוקספורד: מנוחה בחברה טובה, והמכתבים הישנים הגיעו.

"ואודה לד' חסדו כי הביאנו עד הלום לשא ולתן בד"ת עכ"פ במכתב"

כרך ג', אגרת תתקא: לאחיו, באב תרע"ח, מהרוגייט: תודה על מכתביו שמבררים את מצב הארץ. הסבר לשם 'ירושלים' ולי'דגל ירושלים'.

"שמסבירים לי מעט את המצב של אה"ק כעת, שהוא עיקר כל מעיני"

כרך ג', אגרת תתקיא: לאחיו, בתשרי תרע"ט: ידיעות על בני המשפחה ברוסיה, ועל תמיכת מוסדות הקודש.

"כעת תלוי הרבה בהתאמצות ההשפעה של תנועתנו הקדושה "ירושלים""

כרך ד', אגרת אקיב: להוריו, לבתו ולאחיו שמואל, באב תרפ"א: הריחוק מן הטרדות הועיל מעט לבריאותו.

"ואחי מר שמואל"

ראו גם

על אביו, ר' שלמה זלמן הכהן קוק. (לדף האיש)

על 'עץ הדר', שר' שמואל הוציא לאור (המכלול). (עץ הדר)

כל האגרות בנושא משפחה. (לדף הנושא)

נוסח האגרות – עם ביאור

20 האגרות שבהן נזכר אחיו, ר' שמואל, לפי סדר הכרכים, כל אחת עם התמצית שלה. הביאור משולב בתוך נוסח האגרות: בסוגריים מרובעים, באות קטנה ועל רקע תכלת. הוא אינו חלק מלשון האגרת

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת ו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: (בויסק, תרנ"ח) **נמען:** אחיו, ר' שמואל הכהן

הרב קוק שמח במכתב אחיו, אבל נבהל לשמוע שהוא חוזר על תלמודו רק שלוש פעמים. מניסיונו אי אפשר לזכות בתורה בשלוש חזרות, ולכן הרב קוק מבקש ממנו לחזור לפחות עשר פעמים על כל פרק לפני שיתחיל פרק חדש, כי "אין תועלת כלל בלימוד שנשכח מיד". הרב קוק גם מספר שאמם שוהה אצלו, ומזמין את האח לבוא.

עיקרי הדברים

- חשיבות החזרה על הלימוד: עשר פעמים לכל פרק.
- עניינים משפחתיים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1].

שלו'[2] לך אח אהוב ונעים הנעלה מ' שמואל הכהן [ר' שמואל הכהן קוק, אחיו הצעיר של הרב קוק] שליט"א[3].

לשמחת לבבי הגיעני מכתבך, אשר זה כמה חכיתי. שמחתי כי הודעתני מלימודך, אף כי מאד נבהלתי ממה שראיתי שהנך חוזר רק שלש פעמים על תלמודך. דע לך אחי יקירי, כי הנני יודע ועד על פי הנסיון [ומעיד מתוך ניסיון] כי אי-אפשר כלל לזכות בחזרה של ג' פעמים, [על חשיבות החזרה על הלימוד אמרו חז"ל (חגיגה ט): "אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד"] ואבקשך מאד אחי יקירי להרגיל עצמך לחזור לכהפ"ח[4] עשר פעמים כל פרק קודם שתתחיל פרק אחר. כי אין תועלת כלל בלימוד שנשכח מיד אחר הלימוד. אניח הדיבור כעת מזה, כי אקוה בע"ה[5] לדבר עמך ברחבה, ברצות השי"ת[6], כשתבא הנה. כי אמנו תחי'[7] [אמו של הרב קוק, מרת פערל זלאטע] היא אצלנו ב"ה, וכפי הנראה תתעכב שבוע דנא, אף כי תקוה בע"ה לסור ג"כ[8] לקרוק, עכ"ז[9] אחשוב כי יהי'[10] נקל לך לסור לפה [לבוא לכאן, לבויסק] מלקרוק, כי לשם אף כי הדרך קרוב אבל הנוסעים מעטים כמדומני.

על הערותיך אולי הייתי כותב לך, אמנם לשעה לא אדע אנה הנחתי מכתבך. מאכ"ח[11], הנני אחיך דור"ש[12] טובך והצלחתך דבק באהנ"פ[13] כה"י[14].

אברהם יצחק ה"ק

(בויסק, תרנ"ח).

1. ב"ה - ברוך השם
2. שלו' - שלום
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. לכהפ"ח - לכל הפחות
5. בע"ה - בעזרת השם
6. השי"ת - השם יתברך

7. תחי' – תחיה
8. ג"כ – גם כן
9. עכ"ז – עם כל זה
10. יהי' – יהיה
11. מאכ"ח – דורש פענוח
12. דור"ש – דורש שלום
13. באהנ"פ – באהבת נפש
14. כה"י – כנפשו היפה

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת יא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ט לספירת העומר תר"ס - (בויסק) **נמען:** אחיו, ר' שמואל הכהן קוק

הרב קוק מברך את אחיו לרגל קשרי התנאים של אחותם רוחמה, ושמח לשמוע שאחיו דורש ברבים. הרב קוק שולח לו את הספר "יין לבנון", שאבד ונמצא באופן מפתיע, ומזהיר שלדרוש ממנו ברבים צריך חכמה ותחבולה. הרב קוק מבקש מאחיו לכתוב לו בקביעות.

עיקרי הדברים

- ברכת מזל טוב לאחותם.
- עידוד לאחיו בדרשות ברבים.

נוסח האגרת עם ביאור

בעה"י[1], [בויסק] יום א', כ"ט לספירה תר"ס[2].

אח יקר ונעים הנעלה מי שמואל הכהן שי'[3] קוק, שלו'[4] לך ושלו'[5] לעוזריך.

תהלי"ת[6] עמנו החוה"ש[7], כה לחי.

שמחתני אח יקר במכתבך. הנה ברך לקחתי ואשיב לך ברב תודה ברכת מז"ט[8] על ק"ת[9] של אחותנו היקרה רוחמה תחי'[10].

ביותר מלאתי שמחה על הבשורה הטובה, כי הנך מבשר צדק לפני עם ד', בדרשך לפניהם דברי תורת ד'. בתחלת בקשתך לשלח לך ס' "יין לבנון" [פירוש על פרקי אבות לנפתלי הירץ וייזל, מראשי תנועת ההשכלה; לכן הזהיר הרב קוק לדרוש ממנו בזהירות] עגמה נפשי, כי זה איזה שבועות שנודעתי שהוא אבוד אצלי. אך כאשר בא אלי מכתבך הזמין השי"ת[11] שבא איש אחד מבני תורה לביתי והתאוננתי ע"ד[12] הס' הנ"ל[13] כי אבד לי, והנה שמחני האיש כי הוא נמצא אצלו, ובלא איחור שמח לבבי כאשר הביאו לי. ועתה הנני שולחו אליך. שים עיניך עליו, אך זאת לדעת, כי לדרוש ממנו ברבים צריך עצה ותחבולה, ואסמוך על בינתך הישרה שתשכיל להוציא תועלת גדולה לשומעי לקחך מפניניו.

הנני ממהר לחתום מכתבי, שלא אאחר את המוכ"ז[14]. אבקשך להודיעני בתמידות ממצבך ולימודך וכל אשר אתך. והי'[15] ז"ש[16] כנפשך היקרה ונפש אחיך מצפה הצלחתך ותפארתך בעה"י.

אברהם יצחק ה"ק

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. תר"ס - השנה תר"ס (1899/1900)
3. שי' - שיחיה
4. שלו' - שלום
5. ושלו' - ושלום
6. תהלי"ת - תהלה לא-ל יתברך
7. החוה"ש - החיים והשלום

8. מז"ט - מזל טוב
9. ק"ת - קריאת התורה
10. תחי' - תחיה
11. השי"ת - השם יתברך
12. ע"ד - על דבר
13. הנ"ל - הנזכר לעיל
14. המוכ"ז - המוסר כתב זה
15. והי' - והיה
16. ז"ש - זה שלום

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת יג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: (בויסק, תרס"ב) **נמען:** אחיו, ר' שמואל הכהן קוק

הרב קוק מבקש מאחיו להשיג עבורו הלוואה של מאה רובל כסף, בשל מצבו הכספי הדחוק, אפילו בריבית. הרב קוק מצרף שטר חוב בנוסח של היתר עסקה, שבו הרב קוק רגיל להשתמש. הרב קוק גם מקווה לקבוע את חתונת אחותם לפני פסח.

עיקרי הדברים

- הלוואה והיתר עסקה.
- עניינים משפחתיים: חתונת אחותם.

נוסח האגרת עם ביאור

בע"ה[1].

אחי יקירי ואהובי הנעלה ונחמד מ' שמואל הכהן קוק שי'[2].

אחדשה"ט[3] תלי"ת[4] על החוה"ש[5] אשר עמנו כולנו כה לחי.

אם יהי'[6] לאל ידך להשיג עבורי מאה רו' כסף, הנני לפי מצבי הנדחק לשעה מוכרח להתרצות גם לרוחים.

מובן הדבר שאם יעלה בידך תקדים הדבר כפי האפשרי. הנני מצרף בזה בדף הדבוק שט"ח[7], שאני רגיל ליתן בהיתר כתוכן עסקא, ["היתר עסקא": הלוואה במתכונת של שותפות בעסק, כדי להימנע מאיסור ריבית] ומאחר שאיני בעל עסקים איני משתמש בנוסח עסקא, רק בהתחייבות של קנס ע"פ[8] תנאי של העמדת איזה סחורה ליום מוגבל. בטח תהי'[9] זריז להשיבני.

מהרד"ב[10] שי' ממאסקוי עוד לא הגיעני מכתב, הנני מחכה לדבריו מאד. אולי יזכנו השי"ת[11] ונוכל לקבוע כלולת אחותנו תחי'[12] עוד לפני חה"פ[13].

הנני חותם בברכה ואה"ר[14], כתוב נא באר היטב מכל אשר עמדך לטובה ולברכה, כנה"ר[15] ונפש אחיך דבק באהנ"פ[16] מצפה הצלחתך בכל מילי דמיטב,

אברהם יצחק ה"ק

(בויסק, תרס"ב)

1. בע"ה - בעזרת השם
2. שי' - שיחיה
3. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
4. תלי"ת - תודה לא-ל יתברך
5. החוה"ש - החיים והשלום
6. יהי' - יהיה

7. שט"ח - שטר חוב
8. ע"פ - על פי
9. תהי' - תהיה
10. מהרד"ב - מורנו הרב רבי שמות שמתחילים באותיות ד, ב (למשל: דוד + בנימין) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
11. השי"ת - השם יתברך
12. תחי' - תחיה
13. חה"פ - חג הפסח
14. ואה"ר - ואהבה רבה
15. כנה"ר - כנפשו הרמה
16. באהנ"פ - באהבת נפש

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת יד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ליל יום ד', ערב סוכות, תרס"ג (בויסק)

נמען: אחיו: הרב דב בער, ר' שאול חנה ור' שמואל הכהן קוק ומשפחותיהם

הרב קוק מזמין את אחיו לבוא אליו לחג. בחידוד הרב קוק מעיר לאחיו שמואל, שעסוק בציונות, ששלח לר' אליהו ריבלין כברכת שנה טובה תמונות של ד"ר הרצל ודי"ר נורדאו. הרב קוק כותב שנורדאו הוא "תועבת נפשו" של כל מי שיש בו זיק יהדות, ואין להתברך בתמונתו.

עיקרי הדברים

- יחס לראשי התנועה הציונית החילונים.
- עניינים משפחתיים והזמנה לחג.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], אור ליום ד' ער"ס[2], תרס"ג[3] [בויסק [בויסק שבלטביה, שבה כיהן הרב קוק ברבנות לפני עלייתו לארץ]].

אחים נעימים, אהובים ויקרים, הרב הגאבד"ק[4] מוהרד"ב[5] [אחיו, הרב דב בער קוק] שליט"א[6] ומוהרש"ח[7] ומור"ש[8] שליט"א הכהנים קוק והרבנית תחי'[9] וזרעם היקרים שי'[10]. שמחה וששון ישיגו וכ"ט[11],

קבלתי מכתב רש"ח[12] שי', והנני שמח בהזדמנות דנא כי אוכל להשלים את אשר חסרתי במכתב הנשלח מפה, בהיות חיים שי' עמנו. מאד חשקתי שיבא אחד מהאורחים שי' אלינו על יו"ט[13], לימים האחרונים וימי חוה"מ[14] הבעל"ט[15], ביחוד שמואל שי' שחוששני בהיותכם עסוקים יחד בציונות תייתו משיחא בלא זימני'. [שתביאו את המשיח שלא בזמנו (ארמית), בלשון חידוד] חידודי זה הוא מכוון על שלחך בתור ברכת השנה לר"א ריוולין נ"י[16] את התמונות של ד"ר[17] ה. ונ. [תמונות של ד"ר הרצל ושל מקס נורדאו, ככל הנראה] וזה האחרון הוא תועבת נפשי ונפש כל מי שיש בו זיק יהדות, ואין כדאי להתפאר ולהתברך בפסלו של אותו רשע,

אחתום בברכה ושמחת הרגל, כנה"ר[18] ונפש אחיהם דבק באהנ"פ[19] מלונ"ח[20].

אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. ער"ס - ערב סוכות
3. תרס"ג - השנה תרס"ג (1902/1903)
4. הגאבד"ק - הגאון אב בית דין קהילת
5. מוהרד"ב - מורנו הרב רבי שמות שמתחילים באותיות ד, ב (למשל: דוד + בנימין) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. ומוהרש"ח - ומורנו הרב רבי שמות שמתחילים באותיות ש, ח (למשל: שמואל + חיים) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
8. ומור"ש - ומורנו הרב רבי ש... (אחד מאחי הרב קוק)
9. תחי' - תחיה
10. שי' - שיחיה
11. וכ"ט - וכל טוב

12. רש"ח – רבי שמואל חיים? / רבי שלמה ח... – שם אדם
13. יו"ט – יום טוב
14. חוה"מ – חול המועד
15. הבעל"ט – הבא עלינו לטובה
16. נ"י – נרו יאיר
17. ד"ר – דוקטור
18. כנה"ר – כנפשו הרמה
19. באהנ"פ – באהבת נפש
20. מלונ"ח – מצפה לנחמת ציון

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת טו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ב' לסדר וישב תרס"ד - (בויסק) **נמען:** אחיו, ר' שמואל הכהן קוק

הרב קוק מתנצל על קיצור מכתביו. הרב קוק מודיע שהעלייה לארץ ישראל קרובה לצאת אל הפועל, כי מזרזים אותו מיפו ומירושלים. לדבריו אין לבטל את ישיבת ארץ ישראל בגלל חששות, וצריך להתחזק בביטחון בה'. הרב קוק מברך את המשפחה על הולדת בן לאחותם רוחמה.

עיקרי הדברים

- ההחלטה לעלות לארץ ישראל.
- ביטחון בה' מול חששות.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. אחי היקר והנעים מר שמואל הכהן שליט"א[2], שלו'[3] לך ולכל אשר עמך באה"ר[4]. דבריך היקרים במכתבך הגיעני. והצדקה עמך, כי יותר מדאי הננו מקצרים במכתבים אליך יקירי. אמנם לא במעל נעשה הדבר כי"א[5] מטרדות-נפש שונות כידוע לך. פרטי דברים ממה שהעירות במכתבך בטח יפתור לך הכל ש"ח שי'[6]. ענין הנסיעה [העלייה לארץ ישראל לכהן ברבנות יפו, בתרס"ד] ב"ה כפי הנראה שנוציאה בחסדי השי"ת[7] אל הפועל באלו השבועות, כי הם מאיצים בדבר, וכן עוזרים להם מירושלים לזרזנו בזירוזין. ובאמת מה תועלת. באיחור, הלא סוף-כל-סוף אי-אפשר לבטל חלילה ענין ישיבת א"י[8] בשביל חששות ומיחושים, ואם בא אדם לחוש בכל עסקיו לחששות של רפיון-רוח כאלה הלא ישבת העסק והמלאכה בעולם. אך צריך להתחזק במעז שם ד', ובזה יאמץ לבנו בתקוה טובה ובבטחון, שיעזר לנו שיהי'[9] הכל על צד הטוב והמתוקן, ויחננו בבריות גופא. ובפרנסה מספקת ושלות השקט שמה בארץ חמדתנו, ונזכה לשמח ולשמח את כל אוהבי נפשינו מרחוק ומקרוב ברחמיו ית'[10] המרובים. כתוב נא, אח יקר ונעים, מכל אשר עמדך לטובה. בטח נודיעך בע"ה[11] את זמן הנסיעה בפרטיות, למען תוכל לבא למיטוי כחפץ לבבנו. מז"ט[12] מז"ט לכולנו על הולדת בן לאחותנו רוחמה תחי'[13], יתן השי"ת להצלחה ואוי"ט[14] ויגדלוהו הוריו לתו"ח[15] ומע"ט[16], וכולנו נשמח בו ובהם ובכל מחמדי נפשינו שי'. והי'[17] ז"ש[18] וברכה, כנפשך היקרה ונפש אחיך דבק באהנ"פ[19] מצפה הצלחתך וטובך כה"י[20].

אברהם יצחק ה"ק[21]

[בויסק, ב' לסדר וישב תרס"ד[22]]

1. ב"ה - ברוך השם
2. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
3. שלו' - שלום
4. באה"ר - באהבה רבה
5. כי"א - כי אם
6. שי' - שיחיה
7. השי"ת - השם יתברך
8. א"י - ארץ ישראל

9. שיהי' – שיהיה
10. יתי' – יתברך
11. בע"ה – בעזרת השם
12. מז"ט – מזל טוב
13. תחי' – תחיה
14. ואוי"ט – ואורך ימים טובים
15. לתו"ח – לתורה ולחופה
16. ומע"ט – ומעשים טובים
17. והי' – והיה
18. ז"ש – זה שלום
19. באהנ"פ – באהבת נפש
20. כה"י – כנפשו היפה
21. ה"ק – הכהן קוק
22. תרס"ד – השנה תרס"ד (1903/1904)

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת קד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ב טבת תרס"ח - יפו **נמען:** אחיו, ר' שמואל הכהן

הרב קוק כותב לאחיו על בדידותו הרוחנית: אין לו עם מי לשוח שיגיע לנקודת חפצו. בנו צבי יהודה מצא שהכתבים שהעתיק צריכים עוד עיבוד, והחל להעתיקם מחדש בסידור אחר. הרב קוק מספר שקיבל את 'דורות הראשונים' וכתב למחברו. את אחיו הרב קוק מבקש לקבוע עתים לתורה.

עיקרי הדברים

- בדידות רוחנית של הרב קוק.
- עריכת כתביו בידי בנו צבי יהודה.
- עידוד האח לקבוע עתים לתורה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ב טבת תרס"ח[4].

אח יקר ואהוב שמואל [אחיו, ר' שמואל קוק] שליט"א[5].

עברו ימים רבים ולא כתבתי לך, יקירי, מפני טרדות נפשי הרבות.

כן מעניני הרוחניים ידעת, שגדול מאד הוא חפצי ובידי אין עולה כלום בעוה"ר[6]. אין לי עם מי להשיח לבבי, לא מזקנים ולא מצעירים, שיוכלו להגיע עד קרוב לנקודת חפצי, וזה מיגעני הרבה.

הכתבים שהעתקתי בקצת הטבה, מוצא צב"י[7] שי'[8] [בנו, הרצי"ה] שהנם צריכים עדיין עיבוד וסידור, והצדק אתו. אבל כמעט א"ז[9] ביכלתי. הוא שי' התחיל להעתיקם עוד מחדש, ע"פ[10] סידור שהציע שאולי יהי'[11] יותר מקובל, אבל מי יודע אם יהי' זריז בעבודתו שלא להניחה. הנני משליך על השי"ת[12] יהבי בין בעניני הגשמיות ובין בעניני הרוחניים. ה"דורות הראשונים" קבלתי, וערכתי לו מכתב [ראו (כרך א', אגרת קג)] בתודה ובהערות מענין ספרו, והזכרתיו ג"כ[13] ע"ד[14] רעיוני, אולי תהי'[15] מאת ד' לצאת פעולה לטובה, אפי'[16] ע"י[17] מי שאינו הגון וכדאי כמוני בעניי.

כתוב נא, יקירי, מכל אשר עמדך לטובה, ומה טוב יהי' אם תוכל לשמחני, כי עתה בהיותך בודד וברשות עצמך הנך קובע ג"כ עתים לתורה, אשר ידעתי נאמנה כי כן הוא ג"כ חפצך הטהור הפנימי.

אחתום בברכה ועתרת שלו'[18], כנה"י[19] ונפש אחיך מצפה אשרך מברכך באה"ר[20],

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ח - השנה תרס"ח (1907/1908)
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. בעוה"ר - בעוונותינו הרבים

7. צב"י – צבי יהודה (בנו של הרב קוק)
8. שי' – שיחיה
9. א"ז – אין זה; ב"של א"ז הרב": אבי זקני
10. ע"פ – על פי
11. יהי' – יהיה
12. השי"ת – השם יתברך
13. ג"כ – גם כן
14. ע"ד – על דבר
15. תהי' – תהיה
16. אפי' – אפילו
17. ע"י – על ידי
18. שלו' – שלום
19. כנה"י – כנפשו היקרה
20. באה"ר – באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת קה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ח טבת תרס"ח - יפו **נמען:** אחיו, ר' שמואל הכהן

הרב קוק שולח לאחיו את כתב היד של 'תיקוני זוהר' של זקנו, ומבקש לקבל את ההגהות לפני ההדפסה, כי יש מקומות בדברי הזקן שצריכים ביאור. על הצעה לצרף מאמר שלו ל'מסילת ישרים' הרב קוק כותב שעדיין לא החליט באיזה סגנון לכתוב. הרב קוק גם מבקש מאחיו לפעול אצל זקן אחד שכתב צוואה שאינה מניחה לאשתו דבר מלבד הכתובה, כדי שישנה אותה וידאג לה כראוי.

עיקרי הדברים

- הדפסת כתבי הזקן (תיקוני זוהר) והגהתם.
- הצעת מאמר ל'מסילת ישרים'.
- מצוה להשפיע על שינוי צוואה כדי לדאוג לאלמנה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ח טבת תרס"ח[4].

אחי יקירי החה"ש[5] מר שמואל הכהן [אחיו של הרב קוק, ר' שמואל קוק] שי'[6] לאוי"ט[7], ברכה וכ"ט[8].

תמול כתבתי לך בצרוף הכתבים. אקוה שקבלתם, ועתה נוסע המוכ"ז[9], והנני שולח עמו את הת"ז. מובן הדבר, שכשידפיסו ישלחו לי הקוריקטא כדי שאוכל להגיה, ואולי להוסיף איזה הערות, כי יש מקומות מד"ק[10] של א"ז[11] הרב זצ"ל[12] שצריכים ביאור, כאשר הראיתי לדעת בהגהות הזוהר, שהתחיל לעסוק בזה מעט המנוח הורביץ ע"ה[13], נבדל לחיטו"א[14].

וע"ד[15] מאמר לספח להמס"י[16], [ככל הנראה מאמר שיצורף למהדורה של "מסילת ישרים" לרמח"ל, שהוא "הקדוש העליון" הנזכר בהמשך] אמנם היא משרה כבודה מאד להתחבר לקדוש עליון ואוצר המדע שכמותו זצ"ל. אבל עוד לא הוסכם אצלי באיזה סגנון נכון לערוך דברים כאלה. יתקננו חונן דעה ב"ה בעצה טובה בע"ה[17].

למותר לבקש את כבודך ע"ד[18] תשובה על כל הפרטים.

אטריחך בדבר מצוה. המוכ"ז הציע לפני, שאביו עשה צואה, וכפי מה שנודע לו ממנה לא הניח להזקנה אמם כלום, (זולת כתובתה הקטנה). וזה אפשר להאמין, מפני שהיחש שלהם הוא תמיד מוזר מאד, ל"ע[19]. אם הייתי יודע מזה, לא הייתי מניח בשו"א[20] להוציא אל הפועל סדר צואה כזאת, בכל כפי מוסרית שהיתה בידי, (מצד לפנים משוה"ד[21], שי"א שמותר לכוף [יש מן הראשונים הסוברים שבית דין כופה לנהוג "לפנים משורת הדין" במקום הראוי] ג"כ[22] עלי'[23] במקום שלפי ראות עיני הדיין השורה ראוי לכך, ומנהגי לסמוך ע"ז[24] לפעמים). וגם עתה מצוה רבה היא לפעול על הזקן, שישנה זה הפרט, ויניח הכרעה למצב האשה אחר אריו"ש[25], כפי הכבוד של בע"ב שהי'[26] נהוג תמיד. אקוה שתקח לך מועד [על פי תהלים עה, ג] בחכמתך לפעול בזה כמה שתוכל. על טרחתך תסלח בטח. את טוב לבבך ידעתי היטב ב"ה.

הנני חותם בברכה ואה"ר[27], אחיך דו"ש[28] ואשרך כה"י[29],

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ח - השנה תרס"ח (1907/1908)
5. החה"ש - החיים והשלום
6. שי' - שיחיה
7. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
8. וכ"ט - וכל טוב
9. המוכ"ז - המוסר כתב זה
10. מד"ק - מדברי קבלה
11. א"ז - אין זה; ב"של א"ז הרב": אבי זקני
12. זצ"ל - זכר צדיק לברכה
13. ע"ה - עליו השלום
14. לחיטו"א - לחיים טובים ולשלום
15. וע"ד - ועל דבר
16. להמס"י - ל"מסילת ישרים" (ספרו של הרמח"ל)
17. בע"ה - בעזרת השם
18. ע"ד - על דבר
19. ל"ע - לא עלינו
20. בשו"א - בשום אופן
21. משוה"ד - משורת הדין
22. ג"כ - גם כן
23. עלי' - עליה
24. ע"ז - על זה
25. אריו"ש - אריכות ימים ושנים
26. שהי' - שהיה
27. ואה"ר - ואהבה רבה
28. דו"ש - דורש שלום
29. כה"י - כנפשו היפה

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת קכ

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ו אדר ראשון תרס"ח - יפו **נמען:** אחיו, ר' שמואל הכהן

הרב קוק מביע עוגמת נפש על כתביו, שקיווה שאחיו יוציאם לאור. האח רמז שסגנונו אינו מלוטש, ודימה זאת לשגיאות של ר' פנחס הכהן לינטופ. הרב קוק משיב שהסגנון החדש בענייני חכמה עתיד לחלוף, כי פזיזות וקלות דעת מוטבעות בו, ויבוא סגנון של כובד ראש ויראת שמים. אם האח אינו רוצה להוציא את המאמרים, הרב קוק מבקש להחזירם. הרב קוק גם שואל על הדפסת תיקוני הזוהר.

עיקרי הדברים

- ויכוח על סגנון הכתיבה של הרב קוק.
- ביקורת על סגנון הספרות החדשה.
- הוצאת המאמרים ו'תיקוני זוהר'.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עיה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ו אד"ר[4] תרסח.

אח יקר ואהוב מר שמואל [אחיו של הרב קוק, ר' שמואל] שליט"א[5], שלו'[6] וברכה.

זמן רב עבר ואנכי לא כתבתי לך מאומה. קצת גרמה זה טרדת נפשי בכמה ענינים הסובבים אותי. אמנם סניף יש כאן [חלק נוסף יש כאן] ג"כ[7] קצת עגמת נפש שיש לי ע"ד[8] הכתבים, [על דבר כתבי היד ששלח לאחיו כדי להוציאם לאור] אשר חשבתי שעל ידך יראו אור, והנני רואה שטעיתי בחשבוני. ונתעוררתי לזה ביותר אחרי רואי שאתה רומז לדמות את מה שאין הסגנון מלוטש אצלי, לפי דעתך, לאותם השבושים שבשפה של הרפ"ל[9] שי'[10], ואתה חושב שכל מה שאינו מסוגנן לפי הטעם של הספרות החדשה זאת היא שבשתא. [שיבוש, טעות (ארמית)] ואנכי יודע, כי לא תאריך הרבה ממשלת הסגנון החדש בעניני חכמה חשובים. כי פזיזות וקלות הדעת קבעו עליה אות קין, [סימן קלון (על פי בראשית ד, טו)] והיא עומדת להיות עוברת מן העולם, ותחתיה תקח מקום צורה שכובד ראש ויראת שמים מיושבת חקוק עליה. וזה הוא נימוקי, [וזה טעמי] בזה שאני משאיר ממה שנראה לצעירים מגומגם. - עכ"פ[11] אם אין חפצך, או אין ביכלתך, להו"ל[12] את המאמרים המעטים, תטיב נא לשלחם בחזרה לי, ואמצא בהם חפץ לעיין בהם לכה"פ[13] לתועלת עצמי, לזרזני על אותן הבקשות הטובות הכלולות בהן.

ומה נעשה עם התקו"ז[14], היש תקוה שיהי'[15] נדפס?

כתוב נא יקירי מכל אשר עמדך לטובה ולברכה. והשי"ת[16] יצליחך ויברך אותך בכל טוב ואושר, כתקות אחיך דור"ש[17] וטובך כה"י[18],

אברהם יצחק ה"ק הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. עיה"ק - עיר הקודש

3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. אד"ר - אדר ראשון
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. שלו' - שלום
7. ג"כ - גם כן
8. ע"ד - על דבר
9. הרפ"ל - הרב רבי שמות שמתחילים באותיות פ, ל (למשל: פנחס + לוי) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
10. שי' - שיחיה
11. עכ"פ - על כל פנים
12. להו"ל - להוציא לאור
13. לכה"פ - לכל הפחות
14. התקו"ז - התיקוני זוהר
15. שיהי' - שיהיה
16. והשי"ת - והשם יתברך
17. דור"ש - דורש שלום
18. כה"י - כנפשו היפה

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת קכד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ב' אדר שני תרס"ח - יפו **נמען:** אחיו, ר' שמואל הכהן

הרב קוק מורה להתחיל בהדפסת כתביו, ולשפר את הסגנון אחר כך. הרב קוק מצטער על מכתבו לאלכסנדרוב שפורסם, אבל המבינים יכירו את רוחו. הרב קוק מתאר את דרכו: עליו לחשוב הרבה ולכתוב מעט, מתוך פנימיות ובלי שעבוד לחוץ. לדבריו אינו 'איש מלומד', אלא מחונן בכישרון מקורי שצריך להתפשט בחופש.

עיקרי הדברים

- הדפסת הכתבים.
- פרסום המכתב לאלכסנדרוב.
- תיאור עצמי: כישרון מקורי ולא למדנות.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ב' אדר ב' תרס"ח[4].

אחי אהובי מר שמואל [אחיו של הרב קוק, ר' שמואל קוק] שליט"א[5].

שלו'[6] וברכה.

ב"ה על החוה"ש[7] אשר עמנו,

ע"ד[8] ההדפסה, ראוי להתחיל, איך שיהי'[9], הגליון הראשון אין חשש שיהי'

כמו שהוא, ואח"כ[10] אולי תוסף לי הרחבת הדעת, ע"י[11] ראיית הנדפס, להיטיב יותר את הסגנון.

ע"ד מכתבי אלכ', [ככל הנראה האגרות שכתב הרב קוק לר' שמואל אלכסנדרוב, שפרסם אותן] ג"כ[12] נצטערתי, וכן נצטער ע"ז[13] ידידנו ר"ב לוין נ"י[14]. מ"מ[15] אין חשש, כי המבינים באמת יבדילו, ויכירו את רוחי כמו שהוא בעה"י[16], ומבלתי-מבינים א"א[17] להזהר וא"צ[18] כ"כ[19] להזהר.

הרבה מעכב עלי, לעשות ולכתב, העול הגדול, המעשי והעיוני, שמוטל עלי. יחנני ד' בחופש הרעיון, להעמיד כל דבר וענין לזמנו ולמקומו, כדי שאוכל להועיל באמת במיעוט החיל, אשר מיד ד' נפל לי חבל. [על פי תהלים טז, ו] אבל אני צריך לחשב הרבה מאד, ולפעול ולכתב רק מעט מן המעט, תמצית קטן הכמות, אז הדבר מתוקן לכה"פ[20] ברוחי. והמצב מכריחני לדבר, ולפעול, ולפעמים ג"כ[21] לכתב, ע"פ[22] התעוררות של דחיפה מן החוץ, וע"ז[23] אינני בעל כשרון כלל, כי אינני איש מלומד, ולא עשיתי חיל בכחי כלל, כ"א[24] מחונן מאת ד' בכשרון מקורי, אבל הוא צריך דוקא להתפשט בפנימיותו בבטחה גמורה, בלא שום שעבוד אל החוץ. וכשיתגלמו דברי שבכתב ע"פ זאת התכנית, הנני רואה שסוף כל סוף יעשו פרי ויהיו לברכה, בחסד עליון ב"ה. ואם אכביד עליהם את יד ההתלמדות והמלאכה, איני יכול לעשות מאומה, ברב עניי וחדלת ידיעתי.

חפצתי מאד לדעת מה המה הענינים שכ"כ[25] יטרידוך. יברכך ד' בכל טוב והיית לאיש מצליח עושה חיל ומלא רצון וברכה, כנפשך היקרה ונפש אחיך אוה"נ[26],

אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ח - השנה תרס"ח (1907/1908)
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. שלו' - שלום
7. החוה"ש - החיים והשלום
8. ע"ד - על דבר
9. שיהי' - שיהיה
10. ואח"כ - ואחר כך
11. ע"י - על ידי
12. ג"כ - גם כן
13. ע"ז - על זה
14. נ"י - נרו יאיר
15. מ"מ - מכל מקום
16. בעה"י - בעזרת השם יתברך
17. א"א - אי אפשר
18. וא"צ - ואין צריך
19. כ"כ - כל כך
20. לכה"פ - לכל הפחות
21. ג"כ - גם כן
22. ע"פ - על פי
23. וע"ז - ועל זה
24. כ"א - כי אם
25. שכ"כ - שכל כך
26. אוה"נ - אוהבך הנאמן

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת קלא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ח' ניסן תרס"ח - יפו **נמען:** אחיו, ר' שמואל הכהן

מכתב קצר. הרב קוק מצרף מאמר ל'החבצלת'. העיתון אכזב אותו בינתיים, אבל 'היא שלנו' וחייבים לחזקה. הרב קוק מודה שבמאמר יש 'ריח קרב', אבל 'פצעי לבבי עוברים כל גבול' והרב קוק חייב לצעוק.

עיקרי הדברים

- מאמר ל'החבצלת'.
- הצורך לצעוק על מצב העם.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ח' ניסן תרס"ח[4].

שמואל יקירי [אחיו, ר' שמואל קוק] חיה,

אחרתי כמובן מפני הטרדות, תמיהני שלא קבלתי את הגליון הנדפס.

הנני רוצף פה מאמר ל"חבצלת". [העיתון "החבצלת" בירושלים] לע"ע[5] הכזיבה את תקותי בהתקדמות, אבל אולי חייבים אנו להחזיקה. סוף כל סוף היא שלנו. - אחשב שירך לבבך מול ריח הקרב שבמאמר. אבל, אח יקר, פצעי לבבי עוברים כל גבול. הנני חייב לצעוק, אולי יחנן ד' ואהיה צוח ומציל.

היה ברוך ומאושר, כנפשך היקרה ונפש אחיך מחבקך באהבה נאמנה,

אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ח - השנה תרס"ח (1907/1908)
5. לע"ע - לעת עתה

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת קעט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ז' טבת תרס"ט - יפו **נמען:** אחיו, ר' שמואל הכהן

תשובה להערות האח על מגילת תענית. בעניין הגימטריות: אין מקום לפלפל בהן, אבל 'במחשבה הגבוהה אין פגישה מקרית', ולכן לכל גימטריה יש יחס כלשהו לכוונת המחבר. בעניין תרומת הלשכה ומסירת השקלים לציבור הרב קוק מבחין בין מי שחייב לשקול, שהתורה מוסרת את שקלו בעל כורחו, לבין מי שאינו חייב, ששקלו בטל ברוב. הרב קוק מבאר את מושג 'המסירה יפה יפה' לציבור.

עיקרי הדברים

- גימטריות - אין פגישה מקרית במחשבה הגבוהה.
- הלכה: תרומת הלשכה ושירי הלשכה.
- מסירת שקלים לציבור - נשים, קטנים ומי שאינו חייב.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ז' טבת תרס"ט[4]. [1908]

אח יקר ואהוב הר"ש[5] [אחיו, ר' שמואל קוק] שי'[6], שלו'[7] וברכה,

זה ימים מספר ששמחתני בהערותיך על מגילת תענית. [ר' שמואל קוק שלח לאחיו הערות על מגילת תענית] חשבתי כמה פעמים למלא חפצך לדבר עליהן עמך, ולא עלתה בידי מפני הטרדות המעשיות והעיוניות. אמנם רגשי האחוה תבעוני זה כמה לכתב אליך, כי יותר מדאי עצרתים בחבי. אבל לא אלה המה הרגשות הטובים הראשונים, שהמצב גורם לעצור אותם בלב פנימה, ועינינו צפויות תמיד לימים הטובים אשר יאמר לאסורים צאו. [ישעיהו מט, ט]

בהערה הראשונה ע"ד[8] הגימ', תמהתי על ישר לב כמוך שתדקדק בכמו אלה. הנח להם לבעלי הרשומות, [דורשי רמזים וגימטריות – "דורשי רשומות" (למשל בבא קמא פב)] ידרשו כחפצם. אם יש אדם אחר שמוצא טעם בכמו אלה, כבר הדיו והנייר שוים ע"ז[9]. וכבר אמרתי וכתבתי, שבמחשבה הגבוהה לא נמצא שום פגישה מקרית, ע"כ[10] מחשבה של מספר גימ', באיזה צורה ודוחק שיהי'[11], עם מחשבה של מחבר, אמיתי או מוסכם, יש להן תמיד איזה יחש מסודר, ויחש זה נותן הוא את ערכו לגרגרים כאלה. אבל כמובן אין מקום לכל דקדוק ופלפול בזה, ואם אחד רוצה לומר רבי חנני', [רבי חנניה בן חזקיה בן גרון, שבעלייתו נכתבה מגילת תענית (שבת יג); בדורות המאוחרים נהגו לכנותו "רבי" אף שבתלמוד הוא נזכר בלא תואר] מפני שבדורות המאוחרים כבר הורגלו בכך, ולכוין ע"ז גימ', אין מזחיחין אותו. ולעולם אין רמזים תלויים בכוונת המחברים, כי"א[12] ביחש של השכל הכללי הפועל את הדבריות וסולל לה את מסילתה. ועי' אדר"נ[13] [אבות דרבי נתן] שאין חוה קוראה לאדה"ר[14] אלא רבי, [אבות דרבי נתן, פרק א] ואם אדם קדמאה יכול להיות רבי באגדה ק"ו[15] שחנני בן חזקי' ב"ג [חנניה בן חזקיה בן גרון, שמגילת תענית נכתבה בבית מדרשו (שבת יג)] יכול להיות רבי בגימ', שהיא באמת אחת מדרכי האגדה, שהם מאירים את העינים למי שמשכיל את מהלכם ומחשיכים את

האור למי שאינו יודע את דרך רוחם. וכן כשיש איזה צד של מוסר לכתב לפעמים חזקי' מפני כבוד השם, רשאים כבר לרמוז גם זה בגימ'.

וע"ד[16] טעם לתרומת הלשכה, [תרומת הלשכה – השקלים שנתרמו מן הלשכה במקדש לקרבנות הציבור (שקלים ג–ד)] אין צריך ע"ז שום פלפול כי הלא צריך חלק מן הלשכה לצורך הוצאה, ובאיזה אופן שילקח זהו הרמתם. ואם באנו לתן טעמים למה ישנם דברים הבאים מתרומת הלשכה ודברים הבאים משירי הלשכה, [שיירי הלשכה – מה שנותר בלשכה אחרי התרומה, שממנו נעשו צורכי העיר (שקלים ד, ב)] זהו ענין אחר, ופשוט שמה שהוא שייך יותר למקדש נתנו ע"ז מעיקר התרומה, וישנם דברים שאין קפידא כלל אם היו באים מיחידים ומ"מ[17] היו באים מתרומת הלשכה כפי חבתם, כמו מגיהי ספרים. [מגיהי ספרים שבירושלים נטלו שכרם מתרומת הלשכה (כתובות קו)] ויסוד שם תרומה נראה שבא להשוות עם תרומת דגן, שכמו שהטבל מעורב בו התרומה, ונקרא עשה"כ[18] "דמעך" [על שם הכתוב: "מלאתך ודמעך לא תאחר" (שמות כב, כח)] מלשון דמוע ועירוב, וע"י[19] ההרמה נחשב כאילו מכל חלק וחלק לוקח חלק הקדושה וע"כ[20] נעשה הוא כולו חול ושיריים, כמו-כן התרומה עושה כאילו נלקח מכאו"א[21] מהשקלים לצרכים היותר מקודשים, והעיקר לקרבנות הציבור. ובענין מסירה לציבור דנשים ועבו"ק[22] [נשים, עבדים וקטנים, שאינם חייבים בשקל, ואם שקלו צריכים למסור את שקלם לציבור "יפה יפה" (שקלים א, ג–ה; ראש השנה ז)] הדברים יגעים, וכבר עמדו עליהן בעלי תריסין, עי' מל"מ[23] ["משנה למלך" על הרמב"ם] בשקלים ובכלי המקדש. [משנה למלך על הרמב"ם, הלכות שקלים והלכות כלי המקדש] ולע"ד[24] בדיעבד אין חוששין, אבל לכתחילה ראוי לחוש שמא לא ימסור יפה יפה. גם יש חילוק בין דבר המעורב כמו שקל אחד בשקלים הרבה, שמה"ת[25] בטל ברוב, וכ"כ[26] בשעה"מ[27] [שער המלך על הרמב"ם] אלא שמקשים ע"ז דקי"ל[28] ממונא לא בטל, [ביצה לח] ולא ק"מ דמ"מ יש לבעל הממון רק חלק קטן בקרבן זה, אלא שיש איסור מה שאינו של ציבור זה החלק, וזה האיסור איננו ממונא כ"א איסורא ובטל. אבל בשומרי ספיחין, [שומרי הספיחים בשביעית, שנטלו שכרם מתרומת הלשכה (שקלים ד, א)] שהי'[29] כולו שלהם, יש לחוש יותר. וכ"ז שייך רק לענין מי שאינו מחויב לשקול, וביחוד בקטנים יש אומרים שצריך עכ"פ[30] שיגיע לעונת הפעוטות, שמתנתו מתנה במטלטלין, [גיטין נט] וי"ל[31] ע"ז הפקר ב"ד[32], וכבר כתבו ע"ז האחרונים ואין לי אפשרות כעת להאריך בדבריהם, אבל מי שמחוייב ושוקל א"צ[33] כלל מסירתו לציבור, שהתורה מסרה בע"כ[34] ותדע: שהרי ממשכנין אותו אפי'[35] בע"כ, [שקלים א, ג] וע"ז[36] לא מצינו אפי' שיהי' צריך לומר רוצה אני, [ערכין כא: "כופין אותו עד שיאמר רוצה אני"] אע"פ[37] שמצינו זה בחייבי קרבנות שכופין אותו, משום שכיון שחייבה תורה לשקול היינו ענין הציבור שמתיחדים בחובתם הכללית, ע"כ לא שייך כלל לחלק בזה בין תרומת הלשכה לשירי. ואתה ערבת יחד שני הענינים של חובה ושל שוקל מעצמו, והם מחולקים באמת, ולדינא החייבים א"צ כלל מסירתם והפטורים עיקר טעמא הוא משום שבטלים ברוב, ע"כ ל"ח כ"כ[38] שמא לא ימסרו יפה יפה. ואולי יזכני ד' עוד לברר סוגיא זו בבירור מבאר, כי הדברים יגעים בה בקדמאי ובתראי.

וענין מסירה יפה יפה הוא, שיש מוסר לציבור שכאו"א[39] מהציבור יהי'[40] לו בזה חלק וזכות, ונמצא שגם הוא יש לו זכות בה בתור יחידי מהציבור, אבל אין זה עיקר ענין הציבור, שיסוד דבר של ציבור וקרבנות ציבור הוא שיחיד בתור יחיד אין לו בזה כלום כ"א דוקא כלל הציבור, וע"ז צריך באמת דעה,

ונאמר על קנין הצריך שכל: "שאני זקן דידע לאקנויי", בפ"ב דגיטין, [גיטין פרק ב] וכש"כ[41] דבר דק ועיוני כזה. וי"ל לפ"ז[42], שלמסירה פשוטה, שמוסר ברשות הציבור בתור שכולם שותפים, לזה א"צ כ"כ דעה יתירה, ואין חוששין שלא ימסור בכה"ג[43], אלא עיקר הדבר שחוששין הוא שמא לא ימסור כעין המסירה המוחלטת, שהיחיד נתרוקן ממנה לגמרי. ולפ"ז[44] אין כאן קושיא דממונא לא בטל, משום שכיון שמסר לציבור אפילו מסירה פשוטה ג"כ[45] אזיל לו כח ממונו הפרטי, וחלקו היחידי הרי גם בכללות הציבור נמצא הוא, אלא שיש חילוק בצורת הקניי, וזהו ענין של רוחניות של מצוה ושל איסור, ושייך בו ביטול ברוב.

על יתר הערותיך אין לי פנאי, מפני קדושת הש"ק[46] הקרוב, להעיר אפילו במקצת, ואת כבודך הסליחה.

חזק ואמץ, אח יקר, והי'[47] די בעזרך לקבע עתים, להגדיל תורה ולהאדירה, [על פי ישעיהו מב, כא] ונראה בישועת ד' על עמו ונחלתו ורוממות קרן ישראל על חבל נחלתנו במהרה בימינו בקרוב, כנה"י[48] ונפש אחיך דוש"ה[49] קשור באהבתך.

אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ט - השנה תרס"ט (1908/1909)
5. הר"ש - הרב רבי שם שמתחיל באות ש (כגון שמואל / שלמה / שמעון / שמחה / שאול) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
6. שי' - שיחיה
7. שלו' - שלום
8. ע"ד - על דבר
9. ע"ז - על זה
10. ע"כ - על כן
11. שיהי' - שיהיה
12. כ"א - כי אם
13. אדר"נ - אבות דרבי נתן
14. לאדה"ר - לאדם הראשון
15. ק"ו - קל וחומר
16. וע"ד - ועל דבר
17. ומ"מ - ומכל מקום
18. עשה"כ - על שם הכתוב
19. וע"י - ועל ידי
20. וע"כ - ועל כן
21. מכאו"א - מכל אחד ואחד
22. ועבו"ק - ועבודת קודש
23. מל"מ - משנה למלך
24. ולע"ד - ולעניות דעתי
25. שמה"ת - שמן התורה
26. וכ"כ - וכל כך
27. בשעה"מ - בשער המלך (שם ספר)

28. דקיי"ל - דקיימא לן
29. שהי' - שהיה
30. עכ"פ - על כל פנים
31. וי"ל - ויש לומר
32. ב"ד - בית דין
33. א"צ - אין צריך
34. בע"כ - בעל כרחם
35. אפי' - אפילו
36. וע"ז - ועל זה
37. אע"פ - אף על פי
38. כ"כ - כל כך
39. שכאו"א - שכל אחד ואחד
40. יהי' - יהיה
41. וכש"כ - וכל שכן
42. לפ"ז - לפי זה
43. בכה"ג - בכהאי גוונא
44. ולפ"ז - ולפי זה
45. ג"כ - גם כן
46. הש"ק - השבת קודש
47. והי' - והיה
48. כנה"י - כנפשו היקרה
49. דוש"ה - דורש שלומו הטוב

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת רכא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ה מנחם אב תרס"ט - רחובות **נמען:** אחיו, ר' שמואל הכהן

על ההקדמה וההשלמות ל'שבת הארץ': בנו צבי יהודה מעתיק לאט, והרב קוק מציע שהאח יעתיק בירושלים. הרב קוק גם מבקש מאחיו למצוא את ר' משה ברנשטיין מיריחו בעניין קניית ככר הירדן, כי אגודה מביאליסטוק פנתה בעניין. הכול בסוד.

עיקרי הדברים

- השלמות ל'שבת הארץ'.
- קניית קרקע בככר הירדן - בסוד.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], רחובות ת"ו[2], כ"ה מנ"א[3] תרס"ט[4].

אחי יקירי וחביבי, החכם היקר ושלם מהר"ש[5] הכהן [אחיו, ר' שמואל קוק] שליט"א[6], וכא"ל[7], שוי"ר[8].

מעבודות שונות ופיזור נפש לצדי צדדים והחלישות הרגילה, ד' יחזקנו, מיעטתי בכתיבה. גם ע"ד[9] ההקדמה, המבא, וקו"א[10] והשמטות לשה"א[11], [ספרו של הרב קוק "שבת הארץ" על הלכות שביעית, שנדפס בירושלים בתר"ע] הדברים נמשכים לאטם, מפני שצב"י[12] שי'[13] מעתיק [בנו, הרצי"ה] מה שאני כותב ומה שנמצא אצלי משכבר הימים. והנה הנכתב אצלי בדיו אוכל לחתוך את העלים ולשלח לך, (אע"פ[14] שאני חושש על הכריכה של הקובץ, שהיא טובה) מפני ההכרח. אבל יש לי מהכתוב בעט עופרת, שצב"י שי' מעתיק, אם תקבל עליך שיועתק בירושלים אצלך ע"פ[15] השגחתך, כמובן אתקן בתחילה בדיו המקומות המטושטשים, אם יצא הדבר בלא איחור בע"ה[16], ואחכה לתשובתך.

אבקשך, אח יקר, להשתדל בטובך למצא את ר'[17] משה ברנשטיין הדר ביריחו. הוא נמצא במאה-שערים, מתפלל שם בביהכ"נ[18] (מפני שהוא אבל, ל"ע[19], ושומר את התפילה בציבור מה שאין לו ביריחו). הוא הציע לפני, זה כמה, ע"ד קנין ככר הירדן, [רכישת קרקעות בבקעת הירדן, ליד יריחו, להתיישבות יהודית] ועתה בא אלי מכתב בשם אגודה חשובה מביאליסטאק בדברים רציניים ע"ז[20], והסכמתי ביחד עם מר זקס מפה, שהוא חם בזה, שיבא פה במוקדם האפשרי, כדי שנדע ממנו ראשית ידיעה. כמובן שאח"כ יהי'[21] צריך להכון לקראת מקוריות יותר מאוששת. אבל הכל כדאי לעשות בשביל ככר חמד של אה"ק[22], שישוב לקנין ישראל. עשה יקירי בזה כמה שתוכל.

הנני חותם בכל רגשי אהבת אח בברכה נאמנה, אחיך,

אברהם יצחק ה"ק

כמובן שהענין ע"ד הקני' צריך להיות בסוד גדול. הני"ל[23]

1. ב"ה - ברוך השם
2. ת"ו - תבנה ותכונן

3. מנ"א - מנחם אב
4. תרס"ט - השנה תרס"ט (1908/1909)
5. מהר"ש - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות ש (כגון שמואל / שלמה / שמעון / שמחה / שאול) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. וכא"ל - וכל אשר לו
8. שוי"ר - שלום וישע רב
9. ע"ד - על דבר
10. וקו"א - וקונטרס אחרון
11. לשה"א - לשבת הארץ (ספרו של הרב)
12. שצב"י - שצבי יהודה (בנו של הרב קוק)
13. שי' - שיחיה
14. אע"פ - אף על פי
15. ע"פ - על פי
16. בע"ה - בעזרת השם
17. ר' - רבי
18. בביהכ"נ - בבית הכנסת
19. ל"ע - לא עלינו
20. ע"ז - על זה
21. שאח"כ - שאחר כך
22. יהי' - יהיה
23. אה"ק - ארץ הקודש
24. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת רמו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ב כסלו תר"ע - יפו **נמען:** אחיו, ר' שמואל הכהן

הרב קוק מודה על הדפסת 'ישבת הארץ', ומבקש לשלוח מאות עותקים במעטפות. ספרים על המצוות התלויות בארץ 'פועלים בחשאי' יותר מקולות של חול. על תלונת אחיו: הרב קוק שמח שאינו צריך עוד לנסוע לחוץ לארץ. בני משפחה מגרייבה עומדים לעלות, ויש להזהיר אותם לא למכור את כל כלי הבית, ולא להגזים בציפיותיהם מן הארץ.

עיקרי הדברים

- הדפסת 'ישבת הארץ' והפצתו.
- ביטול הנסיעה לחוץ לארץ.
- עצות לעולים מגרייבה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ב כסלו תר"עין.

אח יקר ונחמד הרשה"ק[4] [אחיו, ר' שמואל קוק] שי'[5].

תודה רבה על אשר שמחתני ליום ש"ק[6] בהספר הנגמר [ככל הנראה ספר "שבת הארץ", שנדפס אז בירושלים] ב"ה. בטח תשלח חבילה של איזה מאות במוקדם. נכון להדפיס מעטפות גדולות שיכנס הספר בהן, עם הפירמא, כדי שיהי'[7] נכון לשלח איזה מאות. וגם זאת היא ממטרתי להבא בעה"י[8], שתחזקנה ידי לעסוק עוד בחיבורים כאלה למצות התלויות בארץ וכיו"ב[9], שהם פועלים בחשאי, כדרך דברים שבקדושה, אולי יותר מהרבה קולי קולות של חול. ימלא נא עולמנו הפנימי מאוירא דא"י[10] כמה דאפשר, ודי אתנו.

ע"ד[11] תלונתך לא אבין, ו"נקמתך" לא ארגיש. לא יכולתי לפטור א"ע[12] במקום פ"נ[13], אף שדאב לבבי לצאת מאה"ק[14] אפי'[15] דרך ארעי. ועתה שאין צורך בדבר, ב"ה שאיני נזקק לזה, ומה בכך. ומה שדנים ע"ז[16] מבחוץ איני מעלה בחשבון כלל. רק ד' הרואה ללבב יודע יושר לבבי וכונתי, ובזה אני שמח כעל כל הון, ולבי אמיץ ב"ה בגבורת אמת.

אני דרוש ג"כ[17] לכרטיסים. תואיל להדפיס כפי הפירמא, ואולי עם מעטפות קטנות לזה. כמובן נכון שיהיו בטוב טעם.

קבלנו מכ"ג מגריווא. [מגריווא שבלטביה, עיר הולדתו של הרב קוק, שבה גרה משפחתו; בני המשפחה התכוננו לעלות לארץ] הם מכינים עצמם ב"ה. אבל אולי נכון להעיר שלא כל כלי הבית ראוי למכור, כי טוב יותר לקחת עמם כמה דברים העולים פה ביוקר. נכון להתחיל בתיאור במכתבים, שלא יהי'[18] מגוזם אצלם המעמד הרוחני הגלוי של יושבי אה"ק[19], וכן מעמדנו החמרי, ביחוד, ולדעת שעם כל החסרונות הננו ב"ה ששים ושמחים בגורלנו, על שזכנו השי"ת[20] לשבת בארץ חמדתנו, ונקוה שכה יהיו גם הם מרוצים בעה"י.

אחיך אוהנ"פ[21] בכל לו"נ[22]

איה"ק

אותיות גדולות נאות בעיני. הנ"ל[23]

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. הרשה"ק - הרב שמואל הכהן? - שם אדם
5. שי' - שיחיה
6. ש"ק - שבת קודש
7. שיהי' - שיהיה
8. בעה"י - בעזרת השם יתברך
9. וכיו"ב - וכיוצא בזה
10. דא"י - דארץ ישראל
11. ע"ד - על דבר
12. א"ע - את עצמו
13. פ"נ - פיקוח נפש
14. מאה"ק - מארץ הקודש
15. אפי' - אפילו
16. ע"ז - על זה
17. ג"כ - גם כן
18. יהי' - יהיה
19. אה"ק - ארץ הקודש
20. השי"ת - השם יתברך
21. אוהנ"פ - אוהב נפשי
22. לו"נ - לב ונפש
23. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת שז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט"ו סיון תר"ע - יפו **נמען:** הוריו, ואחיו ר' שמואל

הרב קוק מצטער שעניין השמיטה קיבל צורה של מחלוקת. לא היה יכול לנהוג אחרת, ולא התכוון לפגוע באיש. לאחיו הרב קוק שולח מכתב לפרסום ב'המוריה', כי צר לו על מאמר שתומכיו פרסמו ב'האור' ('קול מהיכל'), שפגע בכבודם של אחרים.

עיקרי הדברים

- צער על המחלוקת.
- הסתייגות ממאמר התמיכה ב'האור'.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ט"ו סיון תרעי"ן.

הורי היקרים מחמדי לבבי ונפשי עט"ר[4] שליט"א[5] וכל יקירינו שי' לאוי"ט[6].

תלי"ת[7] על החוה"ש[8] אשר עמנו כולנו, כה לחי. מפני הטרדות התמידיות והזמניות נתעכבו דברינו קצת. כמובן אני מצטער על אשר לקח לו ענין ההוראה בדבר השביעית צורה של מחלוקת, [המחלוקת על היתר המכירה בשנת השמיטה תר"ע, שבה תקפו רבנים בירושלים את הוראת הרב קוק] מה שלא פללתי, ודי יודע טהרת לבבי בכל הענין. ובתומי אחזיק ואצפה לתשועתו ית'[9], כי גם הנחרים בי יכירו שכונתי רצוי',

ובשו"א[10] לא היה לי אפשר להתנהג בדרך אחרת, ולא חשבתי ח"ו[11] לפגוע בכבוד שום איש, כ"א[12] עשיתי הכל לטובת ישוב אה"ק[13] החביבה עלי חבת נשמה תלי"ת, ובד' בטחתי לא אמעד. ובודאי כך היא השגחתו ית', שהענין הקשה הזה נפל בגורלי, ובודאי א' חשבה לטובה, ובחסדו הגדול ייטיב לעמו ונחלתו באור ישועה וגאולה בב"א[14].

הנני חותם בברכה ואה"ר[15] ביראת הכבוד וכט"ס[16],

בנכם הק' אברהם יצחק

שמואל יקירי [אחיו, ר' שמואל קוק] שי'[17].

הנני רוצף בזה דברים מעטים, שאבקשך לתתם ב"המורי"'. [עיתון "המוריה" בירושלים] כי באמת צער גדול הי'[18] לי מהמכתב שכתבו מפה ב"האור" בשם "קול מהיכל". [ראו (כרך א', אגרת נוספות יג)] סיועים כמו אלה, הפוגעים בכבודם של אחרים, אינם רצויים לי כלל וכלל, והכל עשו ע"ד[19] עצמם בלא המלכה ממני, אלא שהנני יודע שכונתם רצוי' היא. אחיך

הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש

3. ת"ו – תבנה ותכונן
4. עט"ר – עטרת ראשי
5. שליט"א – שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. לאוי"ט – לאורך ימים טובים
7. תלי"ת – תודה לא-ל יתברך
8. החוה"ש – החיים והשלום
9. יתי' – יתברך
10. ובשו"א – ובשום אופן
11. ח"ו – חס ושלום
12. כ"א – כי אם
13. אה"ק – ארץ הקודש
14. בב"א – במהרה בימינו אמן
15. ואה"ר – ואהבה רבה
16. וכט"ס – וכל טוב סלה
17. שי' – שיחיה
18. הי' – היה
19. ע"ד – על דבר

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת שצ

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ד תשרי תרע"ב - יפו **נמען:** אחיו, ר' שמואל הכהן

הרב קוק שמח שאחיו מעורר את 'נרדמי הגלות' לשיבת ציון. לוויכוח בין פויכטוונגר לבודנהיימר (על השמיטה בקרן הקיימת) אין ערך מעשי, כי רוב העבודות הותרו, אבל יש לו ערך מוסרי: הישוב שעשה את המעט שנאסר בידי נכרים גילה שהוא מתחשב בדת, ואלה שלא שאלו גילו שאין להם חלק בתורה. העניין הסב תשומת לב לערך הדת בתחייה.

עיקרי הדברים

- עידוד לפעולת האח בגולה.
- הוויכוח על השמיטה בקרן הקיימת - ערכו המוסרי.
- תשומת לב לדת בתחייה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], יפו ת"ו[2], י"ד תשרי תרע"ב[3].

אחי יקירי ומחמדי מר שמואל [אחיו, ר' שמואל קוק] שליט"א[4].

שלו'[5] וברכת הרגל וכ"ט[6].

שמחתי בדבריך החביבים. ב"ה על שלומך הטוב. ת"ל[7] על החוה"ש[8] אשר עמנו. נטרדנו באלו הימים מקבלת ד"ר[9] לוין שלנו. [בנימין מנשה לוין] שמחתי מאד בזה שהנך דרך-אגב מעורר נרדמי הגלות לעבודת שיבת ציון ודרישתה, חזק ואמץ.

הויכוח של פויכטוואנגר - בודנהיימר [ויכוח על עבודה באדמות הקרן הקיימת בשמיטת תר"ע, בין ד"ר פויכטוונגר לבין מקס בודנהיימר, יושב ראש הקרן; ראו (כרך א', אגרת שד)] אין לו ערך מעשי גדול, אפילו אם היה בא בשעתו, שהרי אחר המכירה התרתי רוב העבודות ע"י[10] ישראל. אבל ערכו המוסרי נכבד מאד, שהרי מאותו המיעוט שאסרתי, והישוב עשה אותם ע"י נכרים דוקא, גילה את דעתו, שהוא מתחשב עם משפטי דת קדשנו, כראוי לעם ד' נוחלי מורשה. ואלה אשר לא אבו לדרש כלל לדבר ד' זו הלכה, גילו את דעתם, שאין להם חלק ונחלה בתורת ישראל. ומה יכאב הלב, ששמש לגילוי דעת זו הי'[11] הקרן הקיימת הישראלי. וב"ה[12] שהענין בכללו הסב תשומת לב לחיי הדת וכבודה, ולערכה הגדול בתחיית האומה והארץ גם בחוגים הרחוקים. ונודה לד' חסדו, כי דבר טוב על ישראל, וסוף כל סוף יכירו גם התוססים על שמריהם, איכה ירעה ואיך ירבץ ישראל ברצותו לשוב לימי עלומיו. וצור ישראל ואור ישעו יאזרנו רוח גבורה ויאר לנו, באור שכל טוב דעה מיושבת ויושר לבב, למען עמו ונחלתו.

כתוב נא יקירי מכל הפרטים אשר עמדך.

אחיך דבק באהנ"פ[13] מצפה אשרך מקירך כערכך הנעלה,

אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. ת"ו - תבנה ותכונן
3. תרע"ב - השנה תרע"ב (1911/1912)
4. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. שלו' - שלום
6. וכ"ט - וכל טוב
7. ת"ל - תודה לא-ל
8. החוה"ש - החיים והשלום
9. ד"ר - דוקטור
10. ע"י - על ידי
11. הי' - היה
12. וב"ה - וברוך השם
13. באהנ"פ - באהבת נפש

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתסא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: מוצאי שבת ח' טבת תרע"ח - לונדון **נמען:** הוריו, דודתו ואחיו שמואל (בעברית וביידיש)

הגיעו ידיעות ראשונות מבני המשפחה בארץ על 'ישועת ה'' (שחרור ירושלים). הרב קוק מחכה למכתבים בכתב ידם. צבי יהודה בסנט גאלן, האח דב בער ביליסבטגרד, וחיים בסראטוב. הם שלחו מכתבים וכספים, אבל לא קיבלו אישור. ביידיש לאמו: הרב קוק מבקש מכתב בכתב ידה.

עיקרי הדברים

- ידיעות ראשונות.
- פיזור המשפחה.
- בקשה למכתב מהאם.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], מוצש"ק[2] ח' טבת תרע"ח[3].

הורי היקרים עט"ר[4] שליט"א[5] ודודתי היקרה תחי'[6] לאוי"ט[7], אחי היקר מר שמואל וככ"ב שליט"א.

עתרת שלו'[8] וברכת ד' עדי עד.

ת"ל[9] על ראשית בשורת החוה"ש[10] אשר קבלנו כעת מש"ח ומפסח, מבתי' ומש"ר[11] שיחיו, וכולם הודיעו אותנו בשמחת לב ע"ד[12] ישועת ד' אשר נעשתה כעת עמכם. [כיבוש ירושלים בידי הבריטים, שסיים את מצוקת היישוב תחת השלטון העות'מאני] כן יחונן השי"ת[13] וישמיענו מהרה צדקה ותהילה וגאולה שלמה ושלו'[14] וכ"ט[15]. והנה כעת אנחנו עומדים ומצפים לחסדי השי"ת שנזכה לקבל מכתבים מכם בעצם כתב ידכם, שישמחו את לבותינו. בטח לא תמנעו ממנו את חסדכם הגדול להודיענו מכל אשר עמכם בפרטיות.

ת"ל על החוה"ש אשר עמנו פה. מצב"י[16] שי'[17] הננו מקבלים מכתבים מבשרים שלומו וטובו. הוא כעת בס'[18] גלין, וכן הננו לפעמים מקבלים ידיעות ומכתבים מאחינו הרב ד"ב ומחיים שי'. ב"ה על שלו' כולם, הרד"ב[19] שי' יושב כעת ביעליסאוועטגראד [באליסבטגרד, עיר באוקראינה] וחיים שי' הוא בסאראטוב. [בסרטוב, עיר ברוסיה] רפאל שי' עוסק בתורה בישיבה, וכולם ב"ה בחו"ש[20].

במשך זמן העבר היינו תמיד שולחים לכם מכתבים, ולפעמים ג"כ[21] כספים, אך לא זכינו לקבל שום קבלה זה זמן גדול מאד, וזה הרפה את רוחנו בזמנים המאוחרים מלשלח. כעת נקוה בעה"י[22] שתודיעונו בטובכם כל הנדרש למצבכם, ובע"ה[23] נקוה לעשות כל מה שיש בכחנו בל"נ[24] לטובתכם, ודי' יתי'[25] יעזרנו ויזכנו לעלות בקרוב ברב שמחה וחדות ד' על אדמת הקודש ולהתראות עמכם בכ"ט[26] לספר תהילת ד' ועזו, וכל חסדו אשר הפלא לעשות עם שאר עמו ועמנו. הננו עדיין מלאים התרגשות שמחה ותקוה, מהבשורות הטובות, ואין בכוחנו להרציא דברים [להרצות דברים] ארוכים, ע"כ[27] נקצר ואומר שלו' וברכה ותקות ישועה, כנפשכם היקרה ונפש בנכם עבדכם חותם ביראת הכבוד, ומצפה לתשועה וגאולה שלמה בקרוב,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

טייערסטע ליעבע מוטער לעבען.

ב"ה פאר אונזער אלעמעס געזונדהייט. מיר און צבי יהודא לעבן, אויך בערציג מיט דיא פאמיליע, און חיים מיט שרהן לעבען. אהאפענונג אז דער בורא ב"ה וועט אונז מזכה זיין תמיד בשורות טובות צו הערען איינער פון אנדערען, און ער וועט אונז העלפען מיט זיין גרויסער גינאדע צו זעהען זיך על אדמת הקודש אין פריידען. ביטטע ליעבע מוטער, מיט אלע מעגליכקייט אונז ערפרייען מיט דיין ליעבען האנדשריפט פון אייער געזונדהייט. זייא געזונד און מונטער טייערסטע מוטער, נאך גרוס דיין זאהן, וועלכער האפט צו אגיכע ישועה וגאולה,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

תרגום [הקטע נכתב ביידיש, וזה תרגומו]

אמא תחי' אהובה יקרה מאד.

ב"ה על הבריאות של כולנו, אנחנו וצבי יהודא שיחי'[28], גם דוב עם המשפחה, וחיים עם שרה שיחי'. תקוה כי הבורא ב"ה יזכנו תמיד לשמוע בשורות טובות איש מרעהו, ויעזרנו בחסדו הגדול להתראות על אדמת הקודש בשמחה. בבקשה אמא אהובה בכל האפשרות לשמחנו בכתב ידך האהוב מבריאותכם. היי בריאה ושמחה אמא יקרה מאד, כברכת בנך המקוה לישועה וגאולה מהירה.

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. מוצש"ק - מוצאי שבת קודש
3. תרע"ח - השנה תרע"ח (1917/1918)
4. עט"ר - עטרת ראשי
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. תחי' - תחיה
7. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
8. שלו' - שלום
9. ת"ל - תודה לא-ל
10. החוה"ש - החיים והשלום
11. ומש"ר - ומשה רבנו
12. ע"ד - על דבר
13. השי"ת - השם יתברך
14. ושלו' - ושלום
15. וכ"ט - וכל טוב
16. מצב"י - מצבי יהודה (בנו של הרב קוק)
17. שי' - שיחיה
18. בס' - בספר
19. הרד"ב - הרב רבי שמות שמתחילים באותיות ד, ב (למשל: דוד + בנימין) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
20. בחו"ש - בחיים ושלום
21. ג"כ - גם כן

22. בעה"י - בעזרת השם יתברך
23. ובע"ה - ובעזרת השם
24. בל"נ - בלי נדר
25. יתי - יתברך
26. בכ"ט - בכל טוב
27. ע"כ - על כן
28. שיחי - שיחיו

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתפז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ערב שבת נשא תרע"ח - אוקספורד **נמען:** הוריו ואחיו שמואל (בעברית וביידיש)

הם באוקספורד לכמה ימים של מנוחה, 'בחברה טובה'. הגיעו מכתבים, ובהם קושיה של אביו בזבחים, והרב קוק כתב לו תשובה. אין הרב קוק מתערב בסכסוכי קהילת יפו, כי לא נשאל. 'הסתדרות ירושלים' מראה סימני התפתחות, ויש לחזק את ההסתדרות בארץ ולקשרה עם לונדון.

עיקרי הדברים

- מנוחה באוקספורד.
- תשובה לאביו בזבחים.
- לא מתערב ביפו.
- 'הסתדרות ירושלים'.

נוסח האגרת עם ביאור

בע"ה[1], יום ועש"ק[2] נשא, בגולה, תרע"ח[3].

הורי היקרים עט"ר[4] שליט"א[5], ואחי יקירי הר"ש[6] [אחיו של הרב קוק, הרב שמואל קוק] וכא"ל[7] שיחיו לאוי"ט[8]. שלו'[9] וברכה.

תל"י[10] על החוה"ש[11] אשר עמנו, כמו כן מצב"י[12] שי'[13] [מבנו הרצי"ה, שנשאר בשווייץ] הננו מקבלים מכתבים כסדרן ב"ה[14] על שלומו הטוב.

זה כיומים אשר סרנו על משך זמן קצר להנפש קצת פה עיר הספרים אקספארד, [אוקספורד] והנה לפני נסיעתנו קבלנו מכתבים מכם יקירינו ועט"ר[15], ומיתר אהובינו בקודש. גם באו מכתבים ישנים, מימי החורף, ומהם מוצלים ממים אשר קריאתם קשה מאד. בתוך המכתבים העתיקים בא לידי מכתב כבוד מ"א הרב שליט"א מפ' משפטים, ובו מצאתי קושיא אחת בסוגיא דס"פ[16] התערובות דזבחים, [זבחים פב] ורשמתי מה שנראה לע"ד[17] להעיר על דברי קדשו דכבוד אאמו"ר[18] שליט"א, ומפני איזה מניעות לא העליתי על הספר עוד תירוץ אחד, שהעליתי באורחא חריפתא קצת, בע"ה. ואודה לד' חסדו כי הביאנו עד הלום לשא ולתן בד"ת[19] עכ"פ[20] במכתב. יזכנו ד' ברחמיו, לחזות בנועם פני קדשם, ולשרתם בקודש על אדמת קדשנו תובב"א[21], כעיר עז לנו, יכוננה עליון.

צר לי על סיבוכי המצב בקהילת יפו מפני חילוקי הדיעות, והנה אנכי לא נשאלתי משם משום צד ואיך אוכל להדרש לאשר לא שאלוני. דברי אלה הנני מכוין אליך שמואל חביבי.

מיקירינו בחו"ל[22] לא הגיע לידינו מכתב זה חדשים במספר, נקוה שכעת כבר יוכלו לכתב, ואנחנו מצדנו כתבנו להם סמוך להאפשרות הראשונה, ובע"ה[23] כאשר נודע מפרטי עניניהם לא נאחר אי"ה[24] להודיע לכם. נקוה שהשלו'[25] אתם כאשר ב"ה גונן עליהם עד כה, כה לא יעזוב חסדו מהם ומכולנו גם לימים יוצרו ברב רחמיו. התוכן של ההסתדרות "ירושלים" שהנני עורג אליו בההתעוררות של המכתבים בשם

דגל ירושלים, הנני רואה בו סימני התפתחות ויש תקוה שתצמח ממנו תנועה חשובה, להתעלות אור חיי הקודש בקרב תנועות החיים של זרמי הזמן ומאורעאותיו הנפלאים, ההולכים במערכת הסדרים בידי משנה העתים, ומחליף את הזמנים אדון כל עולמים, צור ישראל וחוסן ישעו לעד ב"ה.

אמנם צריכים אנחנו איגוד וזירוז, בשכלול ההסתדרות באי"י[26], וקישורם אלינו פה. ומנייהו ומנן יתקלס עילאה בע"ה, ויתרומם קרן ישראל, וקרנות צדיקים תרוממנה, והיכן מתרוממת קרנם בירושלים, כמגילה י"ז ב'. [מגילה יז] והנני מאד מחכה להודע מפעולה בדבר קדוש זה מצד ועד-העיר בעיקו"ת[27], וראשי העם וגדוליו, כי בכל פינה שאנו פונים הננו מוצאים את ההסתדרות הזאת ונשיאת דגלה נחוצה, ונוכל לקוות בע"ה כי בקרוב יצמח מזה ג"כ[28] פרי ברכה למעשה, חוץ מהערך הרוחני של הענין אשר אין ספורות לו. חזק ונתחזק למען עמנו, ולמען ערי אלקינו, ודי יסעדנו ברב עזו וחסדו. ליעבסטע מוטער לעבוואהל, לאוי"ט.

ווי איך האב שיין געשריעבען, געפינען מיר זיך מאמענטאל אין די שטאט אקספארד, האפענטליך אייניגע טאגען היר צו פארברייננגען, מיר האבען דא גוטע געזעלשאפט און וויכטיגע אנגעלעגענהייט, וועגען דינגע וועלכע זיי זייען בא מיר טייער. ב"ה פאר אונזער געזונדהייט. מיר האפען דאס יעצט וועלען מיר שאהן קענען ערהאלטען בריף פון ר'[29] בערציג אין חיימ'ן שיחיו, און אלע אונזערע ליעבענדע דארטען.

מיר האפען אי"ה בקרוב צו שרייבען פיעלליכט אליינגערן בריף, אלזא פארקירצע איך יעצט פארלייפיג מיין שרייבען. אויב עס וועט דיר ליעבע מוטער ניט שוער זיין אונז צו ערפרייען מיט דיין ליעבען אונטערשריפט וועט דאס באי אונז איין גרויסער פראזענט זיין בע"ה.

הנני חותם בכל חותמי ברכות באהבה רבה ויראת הכבוד, בצפיית ישועה ועתרת ברכה כנפשם הרוממה ונפש בנם עבדם מצפה לשרת את פניהם בקודש בעיר ד' שמה, ובקרוב תקום לדממה סערת המלחמה, ואלומת ישראל תהיה נצבה וגם קמה, בב"א[30],

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

תרגום

אמא אהובה מאד חיי בטוב לאוי"ט, כמו שכתבתי כבר, נמצאים אנחנו כעת בעיר אקספארד. נקוה לבלות פה ימים אחדים, ויש לנו פה חברה טובה ועניינים חשובים בדברים שהם יקרים לי. ב"ה על מצב הבריאות שלנו. אנחנו מקוים כי עתה כבר נוכל לקבל מכתבים מאת ר' דב ומאת חיים שיחיו, וכל אהובינו שם.

אנחנו מקוים אי"ה בקרוב לכתוב אולי מכתב ארוך, לכן אני מקצר לעת-עתה את כתיבתי. אם לא יקשה לך, אמא אהובה, לשמחנו בחתימת ידך האהובה, זו תהיה לנו מתנה גדולה בע"ה.

1. בע"ה - בעזרת השם

2. ועש"ק - וערב שבת קודש
3. תרע"ח - השנה תרע"ח (1917/1918)
4. עט"ר - עטרת ראשי
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. הר"ש - הרב רבי שם שמתחיל באות ש (כגון שמואל / שלמה / שמעון / שמחה / שאול) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
7. וכא"ל - וכל אשר לו
8. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
9. שלו' - שלום
10. תל"י - תודה לא-ל יתברך
11. החוה"ש - החיים והשלום
12. מצב"י - מצבי יהודה (בנו של הרב קוק)
13. שי' - שיחיה
14. ב"ה - ברוך השם
15. ועט"ר - ועטרת ראשי
16. דס"פ - דסוף פרק
17. לע"ד - לעניות דעתי
18. אאמו"ר - אדוני אבי מורי ורבי
19. בד"ת - בדברי תורה
20. עכ"פ - על כל פנים
21. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן
22. בחו"ל - בחוץ לארץ
23. ובע"ה - ובעזרת השם
24. אי"ה - אם ירצה השם
25. שהשלו' - שהשלום
26. באי"י - בארץ ישראל
27. בעיקו"ת - בעיר קודשנו ותפארתנו
28. ג"כ - גם כן
29. ר' - רבי
30. בב"א - במהרה בימינו אמן

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתקא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"א מנחם אב תרע"ח - הרוגייט **נמען:** אחיו, הרב שמואל

הרב קוק מודה על המכתבים שמבררים לו את מצב הארץ. ההסתדרות נקראת 'ירושלים' ולא 'דגל ירושלים'; 'דגל ירושלים' הוא שם התעמולה, כדי שתסמל את אוצר הקודש כמו ש'ציון' מסמלת את החיל העולמי. סכום התשלומים נקבע בוועד הזמני, ואפשר להקל לפי תנאי המקום. הציונים הודיעו שהם לוקחים על עצמם את תמיכת כל המוסדות בארץ, ובהם הישיבות ותלמודי התורה, והרב קוק נבוך: אינו יכול להסכים שמוסדות הקודש יהיו בידי מנהיגים כאלה, וגם אין זו שעה למחלוקת. הרב קוק מציע שכל המוסדות יכתבו אליו מכתב משותף, בנימוס, שאי אפשר להטיל את המשא על הציונים לבדם. הרב קוק מבקש מורה הגונה לבתו מרים, ושמח על החלמת נחום מפגיעה ביד.

עיקרי הדברים

- 'ירושלים' ו'דגל ירושלים'.
- גובה התשלומים.
- הציונים ומוסדות הקודש - הצעה למכתב משותף.
- מורה לבתו מרים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], כ"א מנ"א[2], תרע"ח[3].

אחי יקירי וחביבי הרשחה"ק[4] [אחיו, ר' שמואל קוק, שהיה אז בירושלים] שליט"א[5], ורעיתך הכבודה וצאצאיך היקרים שיחיו כולם לאוי"ט[6] ברב נחת.

שלו'[7] וברכה וכט"ס[8].

מאד שמחתני אח יקר במכתביך היקרים, הסדורים בדברים ברורים, שמסבירים לי מעט את המצב של אה"ק[9] כעת, שהוא עיקר כל מעיני, ובטובך תוסיף תמיד לברר לי דברים פרטיים וכלליים עד אשר יחננו ד' להתראות בשמחה על אדמת הקודש.

והנה בדבר ההסתדרות "ירושלים", [התנועה שייסד הרב קוק בלונדון; "דגל ירושלים" היה שם הפעולה וההסברה שלה] מראש לא עלתה ע"ד[10] לקרא לה שם "דגל ירושלים", כ"א[11] אמרתי שהפרופגנדה היא נקראת בשם "דגל ירושלים", כדי לכונן על ידה תנועה, בכח שם "ירושלים" שתסמן את כל אוצר הקודש שלנו כשם שהתנועה "ציון" מסמנת היא את כל החיל והחוסן העולמי בשאיפותיה. מגמתי היא לרומם את התנועה הלאומית, ואת דגלה הציוני ביחד עמה אל רוממות הקודש, למען יתעוררו בפנימיות נשמתם, ויוכלו לקחת בה חלק אותם אצילי הרוח, שאין נשמתם מתקשרת באידיאלים חומריים, אפילו כשהם לאומיים, וכשננכה את הלקותות הצדדיות נמצא שאותם אצילי הרעיון הם הם דוקא אותו הקהל הגדול המחזיק במעוז הקודש, בתום אמונה, ואימוץ תורה ומצוה. לא רציתי לקרא את ההסתדרות בשם "דגל ירושלים", שלא תסמן בזה איזה חברה זעירה, כ"א בשם "ירושלים" שתלך באותו המהלך

שתנועת "ציון" היא הולכת, ובכל מקום שהראשונה בזמן נמצאת מוכרחת היא להמצא האחרונה בזמן, שהיא ראשונה במעלה, ובמדה זו יוכלו הכחות הללו להתפתח עד לידי מדה של התאחדות הדדית, בולטת בכל המצעדים שלהם.

שיעור התשלומין נקבע ע"פ[12] הועד הזמני שלנו, (ע"פ רוב דעות), ובכ"ז[13] אין הדבר חוקי, לכל האגודות בכל מקומותיהם, שהן צריכות בלאו הכי להגיע ליד הועד המרכזי שלנו רק חלק מהכנסת כסף החברים שלהם, ע"פ הפיסוק, ולפי תנאי המקום אפשר לגרע את התקציב. ועוד אקוה לבאר כ"ז[14] בהרצאות פומביות שיבואו בע"ה[15].

הנני כעת נבוך קצת באיזה אופן להמשיך את התעמולה ע"ד תמיכתם של כל מוסדות הקודש. מטעם הציונים נתפרסם פה שהם לוקחים ת"י את כל מה שנדרש לתמוך באי"י[16], [אחרי הצהרת בלפור והכיבוש הבריטי] ומפורש כללו בזה ג"כ[17] את הת"ת[18] והישיבות. איך שאני מתיחס תמיד, גם בעוד שלא עמדה השעה להתנועה, אליה בחבה ובכבוד מצד הצדדים הטובים שבה, אי אפשר לי להתפשר עם הרעיון שכל עניני הקודש באי"י יהיו נתונים, אפילו רק במעמדם החמרי, בידי מנהיגים כאלה שבאופן היותר טוב, הם רק מכבדים את הקודש מפני השלו'[19] והנימוס לבד, ולצאת בדברים שיורו כעין קינטוריה אין השעה ראויה לכך כלל. ע"כ[20] עודני חסר עצה בהנהגה של ענין זה כעת. אם היו כל המוסדות באי"י, בתי הת"ת במושבות, התחכמוני והישיבות בירושת"ו[21] [בית הספר "תחכמוני" ביפו] מתאגדים כולם בעצה אחת למסור את דבריהם לידי בפומבי ע"י[22] מכתב כללי, שיכתבו כולם שגם כעת הם צריכים לאימוץ בעד קיומם, וכאשר לפי המעמד המחודש צריכים הדברים להיות משוכללים ביותר, ע"כ צריכים למצוא מקורות להספקתם, שאי אפשר להטיל אותה על חלק אחד של האומה שהם הציונים, שעם כל טוב לבבם אינם יכולים לשאת עליהם את משא הכלל כולו, ע"כ צריכה העזרה לבא ע"י תעמולה כללית מחוץ לתחומה של הציונות, ובהרצאה נימוסית כזאת אולי יהי'[23] אפשר לעשות דבר חשוב, כשתכתב בזהירות, שלא יהיה בה משום התרפסות מעבר מזה, ולא משום תגרה ומשטמה מעבר מזה.

כעת הנני פה במרחץ האראגייטה, כדרכנו מאז באנו למדינה זו בירחי הקיץ הללו. כמובן נפסקה כמעט לע"ע[24] העבודה מפני ההכרח של הטבת מצב הבריאות בע"ה' יתן ד' לרפו"ש[25].

אחי יקירי, העירותני באחד ממכתביך היקרים ע"ד ההתפתחות הרוחנית של בתי' מרים תחי'[26], וכמדומה שכתבתי גם לך שטוב היה בעיני אם הי'[27] אפשר להשיג עבורה מורה הגונה, בעלת יהדות נאמנה, ובעלת השכלה ונימוס, שלבד הלימוד הקצוב הי' אפשר לה להיות עמה במעמד של ריעות, כי להיות מושפעת מאנשים שאינם מובהקים לנו בין שהם מורים בין מורות, לבי הומה בקרבי ע"ז[28] בהיותנו בעינינו בריחוק מקום, עד ירחם ד' ויקרבנו בימין צדקו ויביאנו לאה"ק[29]. והנה כתבתי גם לה תחי' שתעשה ביחוד ע"פ עצתך, בטח תשכיל בענין רציני זה בהבנה ישרה ועצה טובה בע"ה.

כמובן נצטערתי הרבה ע"ד המאורע של היד של נחום שי'[30], ת"ל[31] שבשרתני בהטבת המצב, אקוה שכבר הוא בריא אולם, ודי' ישמרנו מכל פגע, ויכונן לטובה את כל מעשי ידינו.

אקוה בע"ה בקרוב לכתב עוד בפרטיות, ע"כ אקצר כעת.

ואחתום בברכה ודי"ש[32] לכל יקירנו שי', ולכל דורשי שלומנו. נתחזקה נא בעבודת ד' וישראל עמו, כי עת לעשות היא לנו.

והי'[33] זה שלו' כנה"י[34] ונפש אחיך דושו"ט[35] כה"י[36],

הק' אברהם יצחק ה"ק

זוהי"ר[37] תחי' דוי"ש[38] כולם בכט"ס[39].

הנ"ל

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. מנ"א - מנחם אב
3. תרע"ח - השנה תרע"ח (1917/1918)
4. הרשחה"ק - הרב שמואל חיים הכהן קוק (אחי הרב)
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
7. שלו' - שלום
8. וכט"ס - וכל טוב סלה
9. אה"ק - ארץ הקודש
10. ע"ד - על דבר
11. כי"א - כי אם
12. ע"פ - על פי
13. ובכ"ז - ובכל זאת
14. כ"ז - כל זה
15. בע"ה - בעזרת השם
16. באי"י - בארץ ישראל
17. ג"כ - גם כן
18. התי"ת - התלמוד תורה
19. השלו' - השלום
20. ע"כ - על כן
21. בירושתי"ו - בירושלים תבנה ותכונן
22. ע"י - על ידי
23. יהי' - יהיה
24. לע"ע - לעת עתה
25. לרפוי"ש - לרפואה שלמה
26. תחי' - תחיה
27. הי' - היה
28. ע"ז - על זה
29. לאה"ק - לארץ הקודש
30. שי' - שיחיה
31. ת"ל - תודה לא-ל
32. ודי"ש - ודרישת שלום
33. והי' - והיה
34. כנה"י - כנפשו היקרה
35. דושו"ט - דורש שלומו וטובו
36. כה"י - כנפשו היפה

37. זוה"ר - זוגתו הרבנית
38. דו"ש - דורש שלום
39. בכט"ס - בכל טוב סלה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתקיא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ז' תשרי תרע"ט **נמען:** אחיו, הרב שמואל

ממכתב חיים ושרה נשמע גם על שלום אחיהם הרב דב בער ועל מחותנו של שמואל. בתמיכת מוסדות הקודש ו'נצח ישראל' יש עיכובים; הרבה תלוי בכך שהתנועה 'ירושלים' תלבש 'צורה עולמית'. הרב קוק מתכנן להדפיס בעברית את מה שנדפס ביידיש, ולהוציא מאסף 'דגל ירושלים'. יש לחזק את ההסתדרות בארץ; הם מקווים לקרן לישיבה עולמית בירושלים, ולמשלחת ברשיון הממשלה הבריטית בשם 'הקומיסיה ירושלים', שתכונן את מוסדות הקודש במעמד חופשי. יסודות התנועה הלאומית יעמדו בכוח החול, וכוח הקודש יעמוד בחופשו - 'מטרתנו היא אך לבנות ולא להרוס'. הרב קוק תמה שלא קיבל מכתב מאחיו הרב שאול חנה.

עיקרי הדברים

- חדשות מרוסיה.
- עיכובי תמיכה.
- מאסף 'דגל ירושלים'.
- ישיבה עולמית ו'הקומיסיה ירושלים'.
- 'לבנות ולא להרוס'.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], ז' תשרי, עטר"ת[2]. [ז' בתשרי תרע"ט (1918). הרב קוק ישב אז בלונדון]

אחי יקירי וחביבי הרה"ח[3] מר שמואל [אחיו של הרב קוק, הרב שמואל קוק] שליט"א[4], ורעיתך היקרה וצאצאיכם החביבים ברוכי ד' שי'[5] לאוי"ט[6] בכט"ס[7], שלו'[8] רב וברכת השנים וכוח"ט[9] [וכתיבה וחתימה טובה] ושמחת יו"ט[10] ברב עונג ונחת.

תל"י[11] על החוה"ש[12] אשר עמנו. כבר הודעתיך כמדומני מהמכתב שקבלנו מחיים ושרה שי', [ר' חיים קוק, אחיו של הרב קוק, ורעייתו, שישבו בסראטוב שברוסיה] שכותבים ד"ש[13] גם מאחינו הרד"ב[14] שי' [הרב דב בער קוק, אחיו של הרב קוק, שנותר ברוסיה] וביתו ומחותנך שי', שדורש הרבה לדעת משלומכם הטוב. את מקום תחנותו של חותנך לא הודיע במכתבו. בעניני התמיכה של מוסדות הקודש בכלל, ונצח ישראל [תלמודי התורה "נצח ישראל" במושבות, שייסד ד"ר משה אויערבך] עם כל אגפיו [ראו (כרך ב', אגרת תריח)] בפרט, נזדמנו במשך הזמן איזה מניעות ועיכובים, ואקוה בע"ה[15] שהדברים ישובו למצב יותר מעולה. כעת תלוי הרבה בהתאמצות ההשפעה של תנועתנו הקדושה "ירושלים" שהיא מוכרחת ללבוש צורה עולמית גדולה רחבה ומקפת, המדברת שלו' לכל עם ד' הגוי כולו, ונושאת בגאון את דגל הקודש בחופש מלא. אקוה בע"ה שנדפיס בקרוב את כל הנדפס מכבר באידיש, בקובץ אחד בלה"ק[16], והגליונות של הקו"ק[17] [של הקול קורא] ג"כ[18] נדפיסם במספר הגון עברית, ונקוה להו"ל[19] בקרוב מאסף "דגל ירושלים", [להוציא לאור] שיתחיל לבאר את התוכן של תנועתנו בצורה ספרותית רחבה. ב"ה התנועה הולכת וכובשת את השדרות היותר יפות ורחבות, והרחוקים ג"כ הולכים ומתקרבים, וכל מה שהדברים יותר נשמעים ברבים הולכים קרני הזוהר של

התנועה ומחממים ומאירים את הלבבות. בחוגי המזרחי [תנועת "המזרחי"] כבר מתחילים להרגיש איך שההתעוררות הנשאה של קדושת תנועתנו תחזק ותאמץ כל פינה טובה וכל רגש קדוש ותביעה נפשית יהודית באיזה צורה שתהי'[20].

אמנם הרבה מאד צריכים להתאמץ שתהיה הסתדרותנו ניכרת יפה על אדמת הקודש. מקוים אנו שקרן גדולה תוזמן למטרת ישיבה עולמית גדולה ורחבה בעיקו"ת[21] ירושת"ו[22], וטובי בנינו פזורי הישיבות שבכל הגולה יקוו אליה בחבה ובכבוד, יואל ד' וחפצו בידינו יצלח שתסודר ג"כ משלחת קדושה ברשיון הממלכה הבריטית, בשם הקומיסיה "ירושלים" [הוועדה] שחבריה יהיו נושאים דגל הדת וקדושת התורה, לכונן בעוז וגאון קודש את כל מכוני הקודש, ולגשם בפועל את השאיפה של תחית הקודש, כרצון יראי ד' וחושבי שמו, במעמד חפשי בלתי תלוי בכח חילוני כלל וכלל, ויסודות התנועה הלאומית שלנו יהיו מבוצרים באיתניותם ע"י[23] כח החול, אשר יעסוק בהוד וכבוד בכל עניני החול, וישפיע מטובו ג"כ על הקודש כשירצה לעזור בעזר חומרי בכבוד, וע"י[24] כח הקודש שיהי'[25] עומד במכונו בחופשו בהסתדרותו הכללית "ירושלים", שיאגד את כל כוחות הקודש, ויתן מקום לפיתוחם של כל הסעיפים בהרחבה, ע"פ[26] המגמות הפרטיות של נטיות הלב השונות, ששרשן בטהרת נפש, שיעבוד את עבודתו על כל חוגי הקודש בכל הרחבתם, בביצור עמדת ההוה, וביצירת העתיד, בהתפשטות ענפיו המרובים, ושלו'[27] אמת יהיה ביניהם, כי מטרתנו היא אך לבנות ולא להרוס, לעסוק בעבודות חיוביות, ולא לפזר את כוחותינו על כל שלילות.

ותקותנו חזקה היא בע"ה, כי יצדק קודש [על פי דניאל ח, יד] ואור ד' יגלה על עם קדשו, בפארו והדרו, באור דעה והשכל, בקדושת רגש ורוממות שירת גאולים, גאולי ד' עם הקודש.

הנני כמוכרח לקצר. להורינו שי' לוטה בזה המכתב, שתמסור בטובך לידם. והשי"ת[28] יחנינו ויצליחנו במעבדנו למען שמו הגדול, ולמען עמו ונחלתו, אשר נאהב סלה עדי עד.

אחיך דושו"ט[29] כה"י[30],

אברהם יצחק ה"ק

תמיהני שלא קבלתי זה זמ"ר[31] שום מכתב מאחינו הרש"ח[32] שי', [ר' שאול חנה קוק, אחיו של הרב קוק, שישב ביפו] נא לעוררו ע"ז[33].

הנ"ל

מה שלומם

הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. עטר"ת - השנה תרע"ט (1918/1919) - כתובה במילה "עטרת"
3. הרה"ח - הרב החסיד
4. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן

5. שי' - שיחיה
6. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
7. בכטי"ס - בכל טוב סלה
8. שלו' - שלום
9. וכוח"ט - וכתיבה וחתימה טובה
10. יו"ט - יום טוב
11. תל"י - תודה לא-ל יתברך
12. החוה"ש - החיים והשלום
13. ד"ש - דרישת שלום
14. הרד"ב - הרב רבי שמות שמתחילים באותיות ד, ב (למשל: דוד + בנימין) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
15. בע"ה - בעזרת השם
16. בלה"ק - בלשון הקודש
17. הקו"ק - הקהילה קדושה
18. ג"כ - גם כן
19. להו"ל - להוציא לאור
20. שתהי' - שתהיה
21. בעיקו"ת - בעיר קודשנו ותפארתנו
22. ירושת"ו - ירושלים תבנה ותכונן
23. ע"י - על ידי
24. וע"י - ועל ידי
25. שיהי' - שיהיה
26. ע"פ - על פי
27. ושלו' - ושלום
28. והשי"ת - והשם יתברך
29. דושו"ט - דורש שלומו וטובו
30. כה"י - כנפשו היפה
31. זמ"ר - זמן רב
32. הרש"ח - הרב רבי שמות שמתחילים באותיות ש, ח (למשל: שמואל + חיים) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
33. ע"ז - על זה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקיב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ' מנחם אב תרפ"א **נמען:** הוריו, בתו פריידא חנה ואחיו שמואל

הריחוק מהטרדות הועיל מעט לבריאות, אף שגם כאן יש טרדות. בתוספת לבתו: שתבוא לזמן קצר, כי האוויר מצוין ויועיל לבריאותה.

עיקרי הדברים

- מנוחה ובריאות.
- הזמנה לבת.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה. כ' מנ"א[1] תרפ"א[2]

כבוד הורי היקרים עט"ר[3] שליט"א[4],

ובתי יקירתי פרידא חנה תחי'[5], לאוי"ט[6], ואחי מר שמואל [אחיו של הרב קוק, הרב שמואל קוק] וכא"ל[7] שילאוי"ט[8] וכל יקירנו שי'[9] בכטי"ס[10] ב"ה[11] על החוה"ש[12] אשר עמנו פה, ת"ל[13] הועילה מעט ההרחקה מן הטרדות התדיריות להנפש מעט, להטבת הבריאות לפי ערך בעה"י[14], יחזקנו השי"ת[15] לעבודת קדשו לאוי"ט ברב חסדו. כמובן לא חסרים לי פה לפעמים הטרדות אבל סוף סוף יש ריוח בין טרדא לטרדא בעה"י.

אבקש שיודיעוני תמיד משלומם הטוב, יזכנו השי"ת להתראות בשמחה וטוב לב, בנם עבדם המוכן לשרתם באהבה ויראת הכבוד

אברהם יצחק ה"ק

נ.ב. ואת פרידא חנה תחי', מדוע לא תבאי על איזה זמן קצת עכ"פ[16] אלינו פה האויר כ"כ[17] מצויין פה, ויהי'[18] לטובה לבריאותך בע"ה[19] אביך הנ"ל[20]

1. מנ"א - מנחם אב
2. תרפ"א - השנה תרפ"א (1920/1921)
3. עט"ר - עטרת ראשי
4. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. תחי' - תחיה
6. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
7. וכא"ל - וכל אשר לו
8. שילאוי"ט - שיחיה לאורך ימים טובים
9. שי' - שיחיה
10. בכטי"ס - בכל טוב סלה
11. ב"ה - ברוך השם
12. החוה"ש - החיים והשלום
13. ת"ל - תודה לא-ל

14. בעה"י – בעזרת השם יתברך
15. השי"ת – השם יתברך
16. עכ"פ – על כל פנים
17. כ"כ – כל כך
18. ויהי – ויהיה
19. בע"ה – בעזרת השם
20. הנ"ל – הנזכר לעיל